

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště historické sociologie

Bc. Michaela Dostálková, DiS.

„Je to něco jako chlapská rýmička“

Mužský pohled na ženské dny

Diplomová práce

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Vávra, Ph.D.**

Praha 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. května 2022

Michaela Dostálková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala především svému vedoucímu diplomové práce PhDr. Martinu Vávrovi, Ph.D. za odborné rady, ochotu a čas, který věnoval vzniku této práce. Dále bych ráda poděkovala respondentům, kteří se zúčastnili výzkumu a v neposlední řadě děkuji své sestře Dominice za podporu nejen při psaní diplomové práce, ale během celého studia.

Abstrakt

Diplomová práce „*Je to něco jako chlapská rýmička*“: *Mužský pohled na ženské dny* pojednává o způsobu, jakým muži prezentují menstruaci, na jaké úrovni o ní komunikují a jak nahlíží na menstrující ženy. Zároveň odhaluje stereotypy, které v naší společnosti o menstruaci panují, a v neposlední řadě se zaměřuje na diskurzy, v rámci kterých muži na ženské dny nahlíží. Práce se zaměřuje na tři věkové skupiny klasifikované perspektivou generací X, Y a Z. Teoretická část práce představuje základní pojmy, se kterými text pracuje, jako je gender, diskurz, stereotyp apod. Na menstruaci je v této části nahlíženo pohledem biologickým, lingvistickým, historickým a společenským, čímž je demonstrována skutečnost, že se jedná o důležitou součást ženského života v naší společnosti. Následně je věnován prostor definici termínu *generace* a odlišnostem, které jsou pro jednotlivé generace typické. Cílem práce je prostřednictvím smíšeného výzkumu odhalit, jakým způsobem muži přistupují k ženským dnům. Konkrétně byl vedle polostrukturovaných rozhovorů s muži z jednotlivých generací využit online dotazník.

Klíčová slova

Menstruace, generace, diskurz, stereotyp, kulturní studia.

Abstract

The diploma thesis „*It's something like man flu*“: *Male view on period* discusses the way men talk about menstruation, what is the level of their communication on that topic and how they view menstruating women. The text also reveals the stereotypes on menstruation in our society, and, last but not least, focuses on men's discourses of periods. The thesis focuses on three age groups classified as generations X, Y and Z. The theoretical part presents the basic concepts used in the text, such as gender, discourse, stereotype, etc. In this section, menstruation is viewed from biological, linguistic, historical and societal perspective which demonstrates the fact that within our society, it is an important part of women's lives. Subsequently, there is a part devoted to the definition of the term *generation* and the distinctions typical for each generation. The aim of this thesis is to, by using a mixed research, reveal men's approach towards periods. In addition to semi-structured interviews with men from individual generations, the author made use of an on-line questionnaire as well.

Keywords

Menstruation, generation, discourse, stereotype, cultural studies.

Obsah

Úvod	1
1. Teoretické ukotvení práce	2
1.1 Pohlaví a gender	2
1.1.1 Genderové role	4
1.1.2 Genderové stereotypy.....	5
1.2 Menstruace	8
1.2.1 Pohled na menstruaci z biologického hlediska	8
1.2.2 Pohled na menstruaci z lingvistického hlediska	10
1.2.3 Pohled na menstruaci z historického hlediska	12
1.2.4 Pohled na menstruaci ze společenského hlediska	13
1.2.5 Menstruační tabu	16
1.2.6 Menstruace a média.....	19
1.3 Vnímání ženských dnů do konce 20. století na území ČR	20
1.4 Generace.....	24
1.4.1 Generace X.....	28
1.4.2 Generace Y	29
1.4.3 Generace Z	30
1.5 Mužský pohled na menstruaci v sociálněvědní perspektivě	31
1.6 Kulturní studia.....	33
2. Metodologie výzkumu	34
2.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky	34
2.2 Výzkumná strategie a techniky sběru dat	35
2.2.1 Smíšený výzkum	35
2.2.2 Kvalitativní výzkumná strategie	36
2.2.3 Kritická diskurzivní analýza	38

2.2.4 Kvantitativní výzkumná strategie	39
2.3 Výzkumný vzorek a jeho výběr	40
2.4 Analytické postupy.....	42
2.5 Etické otázky výzkum	43
3. Empirická část.....	45
3.1 Zdroje seznámení chlapců s menstruací.....	45
3.2 Menstruace pohledem mužů	51
3.3 Komunikace o menstruaci.....	60
3.4 Stereotypy o menstruaci	64
3.5 Menstruační diskurzy	65
4. Shrnutí výzkumu	69
Závěr.....	79
Seznam obrázků a grafů	82
Seznam použité literatury.....	83
Seznam příloh.....	89
Přílohy.	90

Úvod

Ženy se v reprodukční části svého života, která obvykle trvá několik desetiletí, potýkají každý měsíc s krvácením, přičemž s menstruačním cyklem je u většiny žen spojena celá řada „vedlejších účinků“ jako jsou bolesti, nevolnost, emoční narušení apod. Ženy během menstruace krvácejí, a to na místě, které je všemi kulturami považováno za intimní. Zároveň se jedná o místo, které je podstatné jak z pohledu symbolického, tak biologického, jako místo plodnosti a lidské reprodukce (Jenkins in Newton, 2016: 5).

Menstruace sama o sobě není v kontextu této práce příliš důležitá, značné relevantnosti však nabývá ve své symbolické rovině. Menstruace symbolizuje ženskost a způsob, jakým je na ni nahlíženo, může odhalit, jak jsou vnímány ženy v dané společnosti (Laws, 1990: 207).

Cílem této práce je odhalit, jak muži přemýšlí o ženských dnech, jak je prezentují a jakým způsobem o nich komunikují. Zároveň se výzkum pokusí odhalit stereotypy, které o menstruaci v naší společnosti panují a také diskurzy, v rámci kterých muži na ženské dny nahlíží. Výzkum se konkrétně zaměří na tři věkové skupiny, a to konkrétně na generace X, Y a Z.

První část práce představí menstruaci hned z několika perspektiv, čímž bude demonstrován fakt, že se ve všech společnostech jedná o důležitou součást ženského života. Následně bude představen pojem *generace* s důrazem na zkoumané kohorty. Zároveň zde bude věnován prostor pro představení výzkumů, které byly ve světě ohledně mužského názoru na menstruaci provedeny. Ve druhé části práce budou popsány metodologické postupy, které byly využity pro realizaci výzkumu a poslední část práce představí výsledky výzkumu a zodpoví výzkumné otázky prostřednictvím získaných dat.

1. Teoretické ukotvení práce

1.1 Pohlaví a gender

Na obecné úrovni rozlišuje termín pohlaví biologické rozdíly mezi ženou a mužem. Vývoj pohlaví začíná již v šestém týdnu prenatálního vývoje dítěte. Biologické určení pohlaví souvisí s chromozomy X a Y – složení XX znamená vývoj ženského pohlaví a složení XY naopak vývoj mužského pohlaví. Mezi rozlišující biologické faktory patří vedle stavby těla také skupiny hormonů, které jsou vylučovány pohlavními žlázami. Stěžejními hormony jsou v tomto kontextu mužský testosteron a ženský estrogen, které mají přímý vliv na vnější stavbu těla (Renzetti, 2003: 61-62).

Pohlaví je biologická danost, která určuje, zda má jedinec ženské či mužské pohlavní orgány, na jejichž základě se pak stává ženou nebo mužem. Vedle této biologické danosti rozlišujeme také danost společenskou, kterou nazýváme gender (Renzetti, 2003: 20). Termín gender pochází z řečtiny a překládáme ho jako *rod*. Pojem rod má však v češtině hned několik významů, jako jsou pohlaví, sex nebo rodina. Z toho důvodu do češtiny pojem gender nepřekládáme a používáme slovo gender s anglickou výslovností (Šiklová, 1999:9). Gender je způsob, jakým okolí předvádíme sami sebe jakožto ženu či muže, a to bez odhalení svého biologického pohlaví. Je to tedy způsob, jakým se chováme, oblékáme, gestikulujeme nebo mluvíme.

Rozdíly mezi mužem a ženou jsou zakořeněny v naší tradici už odnepaměti. Exemplárním příkladem je stvoření Adama a Evy, kdy byla Eva stvořena z žebra Adama, což určilo ženě podřadné postavení. Postavení žen ve společnosti bylo diskutováno v křesťanských spisech, v pojednání myslitelů 17. a 18. století, stejně jako v meziválečném období nebo současnosti. Významným milníkem se stala 2. světová válka, kdy ženy přecházely z domácností do profesí, které byly do té doby striktně mužské. Dalším stěžejním předělem se stalo hnutí „květinových dětí“ a v neposlední řadě sedmdesátá

a osmdesátá léta, kdy vrcholilo feministické hnutí v USA a Západní Evropě (Kandert, 1995).

Biologickým pojmům *mužský* a *ženský* odpovídá bipolárnímu rozdělení genderu na *maskulinní* a *feminní*. Maskulinitou rozumíme charakteristické chování, které společnost očekává od mužů. Naopak feminita zahrnuje typicky ženské chování, jež společnost vyžaduje od nositelky ženského biologického pohlaví. (Jandourek, 2001: 83, 151). Charakteristickými znaky maskulinních jedinců jsou dominance, agresivita, sebedůvěra a hrubost způsobů, citových projevů a řeči. Pro feminní osoby je na druhou stranu typická trpělivost, citlivost, empatie, smířlivost a využívání strategie bezbrannosti při dosahování cílů (Oakleyová, 2000: 45).

Není však pravidlem, že biologické pohlaví automaticky odpovídá danému genderu, naopak jsou na sobě nezávislé (Stoller in Oakleyová, 2000: 122). Gender se utváří až na základě výchovy a pod tlakem kultury a institucí jako jsou škola, práce, rodina apod. Společnost prostřednictvím těchto institucí jasně diktuje, jaké jsou obecné představy o maskulinitě a feminitě. Jedinec pak tyto představy přijímá a vytváří si vlastní genderovou identitu. To, co je považováno za typicky ženské či mužské, není neměnné, souvisí to s konkrétní společností, daným obdobím nebo sociální skupinou (Oakleyová, 2000: 6).

Skutečnost, že je maskulinní a feminní chování vázáno na kulturu dokládá studie provedená Margaret Meadovou, která zkoumala tři primitivní společnosti. Jednou ze zkoumaných společností byl kmen Arapeš, kde rozdíly mezi pohlavím prakticky neexistovaly. Ideálem dospělého jedince je v této společnosti člověk jemný, pasivní a citlivý, tedy se muži stejně jako ženy starají o děti. Pro druhou zkoumanou společnost, kmen Mundugumorů, je naopak ideálem průbojný, agresivní jedinec s asertivním přístupem. Posledním, ze zkoumaných společností, byl kmen Čambuli, ve kterém již jsou rozdíly mezi ženou a mužem zřetelnější, avšak opačně od našeho „normálního“ pojetí. Pro ženy je zde typická bojovnost, panovačnost, sebevědomí a praktičnost. Naopak muži jsou charakterističtí svou

citlivostí, starostlivostí a tíhnutím k umění a esteticku (Oakleyová, 2000: 49-53). Díky studii provedené Margaret Meadovou je zřejmé, že má kultura významnou úlohu v otázkách maskulinity a feminity.

Z perspektivy genderu můžeme populaci rozdělit na cis-gender a transgender. Termín cis-gender zahrnuje jedince, jejichž biologické pohlaví odpovídá jejich genderové identitě. Naopak termín transgender označuje jedince, kteří vnímají své tělo jako nesprávné, jelikož se v nitru cítí být pohlavím opačným. Transgender lidé se se svou situací vypořádávají různě, upravují svůj zevnějšek pomocí oblečení, líčení apod. Na nejvyšší úrovni pak mají možnost podstoupit změnu pohlaví. Dále existuje také termín *Third gender* v překladu *třetí gender*, jež zahrnuje osoby, které nespádají pod žádný z výše uvedených genderů (Zevallos, The Other Sociologist, 2014, online).

Do tohoto výzkumu budou zahrnuti pouze cis-gender jedinci, jelikož je výzkumným záměrem získat obecný mužský názor. Zároveň rozsah výzkumu neumožňuje obsáhnout názory jiných genderů.

1.1.1 Genderové role

V souvislosti s generovými rolemi je velmi podstatné definovat termín *genderová identita*. Mluvíme-li o genderové identitě, máme na mysli skutečnost, zda se jedinec cítí jako muž nebo žena, a právě to je základním kamenem genderové role, která určuje, zda jedinec žije jako muž nebo žena (Oakleyová, 2000: 126).

Osobní identitu si dítě začíná uvědomovat kolem třetího roku života. Identita není člověku vrozená, ale utváří se na základě biologických a sociologických faktorů. Osobní identitu tvoří mimo jiné genderová identita, prostřednictvím které se jedinec identifikuje jako muž nebo žena (Smetáčková, 2005: 19-20). Případně se jedinec může stát také identitou nebinární, tyto osoby nespádají do binárního pojetí genderu, protože se neidentifikují striktně jako muži nebo ženy.

Pojmem *genderové role* označujeme role společenské, které jsou připisovány členům společnosti na základě pohlaví (Karsten, 2006: 63). Od narození jsme vedeni k tomu, abychom si přisvojovali a identifikovali se s konkrétními rolemi, které se zřetelně liší podle pohlaví. Během výchovy je jinak jednáno s dívkami a jinak s chlapci. Typickým příkladem je odlišné oblečení nebo hračky (Renzetti, Curran, 2003: 527).

Z pohledu biologického determinismu jsou lidem připisovány role na základě jejich biologického pohlaví. Ženě tak byla přírodou přidělena role matky, a tak se od ní očekává, že se bude primárně starat o své potomky. Od muže je naopak očekávána role živitele rodiny, který bude svou rodinu ochraňovat a zabezpečovat. Z tohoto rozdělení rolí vychází také dělba práce, kdy se žena stará o děti a domácnost a muž chodí do zaměstnání (Maříková, 1999: 59).

Odlišně na problematiku nahlíží sociální konstruktivismus, podle kterého biologické určení jedince není rozhodující při jeho identifikaci s konkrétní sociální rolí. Role jsou jedincům připisovány na základě genderu, který je sociálním konstruktem, což znamená, že je determinován kulturou. S tímto pohledem se ztotožňuje většina sociologů. Maskulinita, feminita a role, které jsou s nimi svázány, nejsou tedy odvozeny od biologického určení, naopak je jejich existence vázána na proces socializace, která teprve určuje rozdíly v chování konkrétního pohlaví (Maříková, 1999: 60).

1.1.2 Genderové stereotypy

Termín stereotyp je složen z řeckého *stereos* (tvrdý, pevný) a *typtein* (razit, tisknout). Původně vzniklo jako tiskařský pojem na konci 18. století ve Francii. V původním významu označoval stereotyp tisk z trvalého otisku sazby nebo reprint předchozího vydání. V anglickém jazyce je ho možno doložit již roku 1798.¹

Stereotypem je dnes označováno předpojaté, zjednodušené zobecnění o konkrétní skupině lidí nebo objektů. Stereotypy nám pomáhají organizovat

¹ Online Etymology Dictionary. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/search?q=stereotyp>

informace o sociálním světě, protože fungují jako kognitivní schémata. Prostřednictvím používání stereotypů člověk snižuje množství informací, které musí zpracovávat při sociálních interakcích a při snaze porozumět sociálnímu světu. Stereotypy mají za následek sociální kategorizaci, která úzce souvisí s předpojatými postoji (Výrost, Slaměník, 2019).

V sociologické perspektivě je za stereotyp považován skupinou deformovaný, schematický, zjednodušený, hodnotící reflex sociální skutečnosti, a to v podobě, jež vychází z praxe skupiny, která dané stereotypy tvoří a zároveň přijímá. Opakovaným spojováním konkrétních symbolů s určitou kategorií společenských jevů dochází k zakořeňování daných stereotypů v povědomí skupiny lidí (Bauman, 1965). Zjednodušeně je tedy možno říci, že stereotypem je zafixovaná charakterizace určité sociální skupiny (Giddens, 2013: 995).

V praktickém životě je často vedle termínu stereotyp skloňován také termín předsudek. Často jsou tyto termíny dokonce používány jako synonyma. V základní rovině je možno tyto pojmy rozlišit podle konotace, se kterou jsou používány. Stereotypy nám pomáhají v lepší orientaci v sociálních skupinách a mohou být neutrální, pozitivní i negativní. Na druhou stranu předsudek je většinou negativní přisuzování vlastností osobám, které v danou chvíli ještě blíže neznáme (Allport, 2004: 38).

Termín předsudek pochází z latinského substantiva *praejudicium* a v průběhu let se význam tohoto slova značně proměnil. Ve starověku bylo *praejudicium* precedent, tedy rozhodnutí, které vycházelo z dřívějších zkušeností. Později se význam změnil na úsudek, který je vytvořen ještě předtím, než jsou prozkoumána související fakta. Dnes je význam slova předsudek zabarven příznivým či nepříznivým emocionálním nádechem (Allport, 2004: 38).

Předsudkem dnes tedy rozumíme apriorní představu o jedinci nebo sociální skupině, kdy je úsudek tvořen na základě informací, které nejsou podloženy skutečnými poznatky. Pro předsudky je typická výrazná odolnost vůči

změním. Osoba s předsudky obvykle nebývá ochotna získávat nestranné informace a argumenty o určité skupině (Giddens, 2013).

Genderové stereotypy a předsudky zahrnují ustálené vzorce jednání a myšlení související s muži a ženami. Jedná se o postoje a vlastnosti, které automaticky přiřazujeme osobám na základě jejich genderové identity. Z těchto stereotypů vychází naše očekávání, jednání a způsob interakce v konkrétních sociálních situacích (Karsten, 2006: 23-24). Genderové stereotypy mažou individuální charakteristiky jedince, naopak mají výrazný generalizační charakter, což znamená, že zahrnují často velmi rigidní a zjednodušené vzorce chování a jednání, které od mužů a žen očekáváme. Stereotypy fungují jako základní optika, kterou nazíráme svět kolem nás (Křížková, 2002: 150). To znamená, že pokud jsme si ve společnosti osvojili představu o tom, že pro ženy je typická emocionalita a pro muže racionalita, máme tendenci tyto vlastnosti u žen a mužů identifikovat a zároveň vychovávat, čímž genderové stereotypy sami posilujeme (Archer, Lloyd, 2002).

1.2 Menstruace

Pojem menstruace a menses pochází z latinského slova *mensis* (měsíc), souvisejícím taktéž s řeckým slovem *mene* (měsíc). Asociace s měsícem je použita kvůli délce menstruačního cyklu, který obvykle trvá stejně dlouho jako oběh Měsíce kolem Země (Angier, 2006). Menstruace je jen zdánlivě obyčejný projev ženského těla, lze na ni nahlížet hned z několika perspektiv, a proto ji na následujících řádcích popíši z biologického, lingvistického, historického a společenského pohledu.

1.2.1 Pohled na menstruaci z biologického hlediska

Menstruací je nazýváno periodicky se opakující krvácení, jež je součástí menstruačního cyklu žen. Jedná se o cyklický proces, během kterého dochází k periodickému vypouštění endometria² dělohy, taktéž zvaného jako děložní výstelka, obsahující menstruační krev a odumřelou tkáň. Právě období krvácení je nazýváno menstruace a zahrnuje přibližně 3 až 7 dní celého menstruačního cyklu (Johnson, 2008: 1).

Menstruační cyklus začíná prvním dnem jednoho období a trvá do prvního dne období následujícího. Délka menstruačního cyklu je individuální u každé ženy. Starší literatura uvádí rozmezí od 26 do 30 dnů, zatímco novější literatura odhaduje 21 až 34 dnů. Nejrozšířeněji je nicméně udáván statistický průměr délky cyklu 28 dní (Johnson, 2008: 1).

Menstruační cyklus je obvykle dělen na 4 fáze – menstruační, proliferační, sekreční a ischemickou. (1) Menstruační fáze zahrnuje 1. až 4. den cyklu, kdy prvním dnem je chápán začátek menstruačního krvácení. Během této fáze dochází k vyplavení neoplozeného vajíčka společně s děložní sliznicí. Tělo v tomto období vyplaví 50-80ml krve. Menstruační fázi doprovází únava a bolesti v podbříšku. (2) Proliferační fáze, taktéž zvaná folikulární, trvá obvykle 5. až 15. den cyklu. Ve vaječníku se v tomto období vyvíjí folikul³ doprovázený produkcí estrogenu a dochází k obnově endometria dělohy. (3) Sekreční fáze,

² Endometrium – děložní sliznice (scs.abz.cz)

³ Ovariální folikul – útvar tvořený oocytem (budoucím vajíčkem) a vrstvami podpůrných buněk. (nzip.cz)

neboli fáze luteální, začíná ovulací a trvá 16. až 28. den cyklu. Buňky žlutého tělíska⁴ v této fázi produkují progesteron a v buňkách endometria se hromadí glykogen a lipidy. Děložní sliznice je v této fázi připravena přijmout vajíčko, dojde-li k jeho oplození. V případě, že v této fázi k oplození vajíčka nedojde, zaniká žluté tělísko a zároveň klesá produkce progesteronu, který je nezbytný pro udržení děložní sliznice v sekreční fázi. (4) Ischemická fáze je poměrně krátká a někdy je také nazývána premenstruační – probíhá obvykle 28. den cyklu. V důsledku náhlého poklesu progesteronu a uvolnění oxytocinu dochází k několikahodinovému křečovitému stažení cév, které zásobují sliznici. Následkem nedostatečného prokrvení endometria dochází k jeho rozpadu. Po povolení sevřených cév začíná přitékat krev, která odplavuje odumřelé vrstvy sliznice a děložní dutiny z těla a začíná tak nový cyklus (Konrádová, Uhlík, Vajner, 2000: 224-225).

S luteální fází menstruačního cyklu je spojen premenstruační syndrom (PMS), což je pravidelná přítomnost somatických a psychických potíží. Přítomnost PMS může mít pro ženu nežádoucí vliv v sociální oblasti jejího života (Líbalová, 2008: 293). Jako příznaky PMS jsou nejčastěji uváděny úzkosti, deprese, nespavost, únava, nechutenství, poruchy koncentrace ale také zhoršení akné, otoky, plynatost nebo váhový přírůstek (Ratislavová, 2008).

První menstruace se u dívek vyskytuje okolo 13. roku a nazývá se menarche. Z lékařského hlediska menarche nepředstavuje završení dospívání, to nastává až díky cyklicky se opakující ovulaci, jež je stabilizována až po dvou letech od prvního krvácení (Angier, 2006: 139). Menstruační cyklus následně trvá až do období klimakteria, které nastává mezi 45. až 55. rokem. V tomto období dochází k nepravidelnostem v menstruačním cyklu, které vedou až po úplné přerušení, čímž je ukončeno plodné období života ženy (Pavlík, 2010: 582). Pro označení tohoto období je vedle klimakteria často používán také pojem *přechod* nebo *menopauza*. Označení přechod vychází ze skutečnosti, že se

⁴ Žluté tělísko – dočasná žláza, jejíž buňky produkují progesteron a estrogen. Pokud nedojde k oplození vajíčka, žluté tělísko zaniká – jeho životnost je v takovém případě 10-14 dní. (wikiskripta.eu)

jedná o období, ve kterém ženské tělo přechází z reprodukční fáze života do fáze klidu. Menopauza pak označuje poslední menstruaci – po posledním krvácení musí následovat minimálně rok amenorea⁵ – v tomto smyslu je tedy menopauza hodnotitelná až po roce trvání amenorey (Pospíšilová, 2019: 17).

Přechod je přirozenou součástí života ženy - je projevem stárnutí těla, kdy dochází k utlumení funkce vaječnicků a zároveň ke snížení hladiny ženských hormonů, konkrétně progesteronu a estrogeneru a žena se tak stává neplodnou. Příznaky klimakteria jsou obvykle návaly horka, únava, slabost, náladovost, podráždění, přecitlivělost, deprese apod. Hormonální změny v těle ženy s sebou přináší také změnu ukládání tuku, především kosterního a viscerálního, což způsobuje snadnější přibývání na váze. Tato skutečnost je důsledkem chybějícího estrogeneru, který urychluje spalování tuků a má vliv na rychlost metabolismu. Příznaky klimakteria se objevují zpravidla sedmý až šestý rok před poslední menstruací. Po menopauze pak dochází k involuci celého systému (Jonáš, 2009: 25).

1.2.2 Pohled na menstruaci z lingvistického hlediska

Menstruace byla v minulosti obvykle skrývána, z čehož bohužel plyne, že z dřívějších dob nemáme k dispozici mnoho informací. Z 19. století pochází dokumentační zdroje o životě žen ve formě diářů nebo korespondence, přičemž téma menstruace se zde objevuje zřídka. Jedním z důvodů může být nedostatek slov pro popis tohoto fenoménu. V tomto kontextu by se mohlo jednat o aspekt útlaku žen skrze jazyk (Walker, 1997: 2). Mluvíme tak o udržování tabu prostřednictvím mlčení o daném tématu. V dnešní době dokazuje existenci tohoto komunikačního tabu několik desítek eufemismů pro slovo menstruace (Rolendo, Chrisler, 2011: 5).

V českém jazyce existuje pro ženské periodické krvácení řada pojmenování inspirovaných různými aspekty ženského cyklu (Christou, 2018: 119). Používání těchto zástupných termínů zcela zřejmě poukazuje na fakt, že se jak ženy, tak muži snažili vyhnout primárnímu pojmenování – menstruace

⁵ Amenorea – nedostavení se menstruace (scs.abz.cz)

(případně dříve *menses*, *čmýra*). Používání obecnějších názvů pro pojmenování konkrétního jevu poukazuje na tabuovou generalizaci, kdy jsou pro pojmenování menstruace použita spojení jako *dostat to*, *mít to*, *dostat svůj čas* apod. (Christou, 2018: 119). S tabu souvisí také expresivní slangová pojmenování jako *krámy* nebo *návštěva*.

Synonymní pojmenování pro menstruaci vycházejí především z cykličnosti menstruačního procesu, dále jsou některé názvy inspirovány barvou krve, případně jsou motivovány dřívějším medicínským vnímáním ženské periody jako nemoci nebo čehosi nečistého (Christou, 2018: 119, Rolendo, Chrisler, 2011).

Samotné slovo menstruace pochází z latinského *menstruus* (měsíční) od *mensis* (měsíc), taktéž názvy jako *měsíčky*, *menses*, *cyklus*, *perioda*, případně zastarale *měsíční čas* nebo *ženský běh* jsou inspirovány pravidelným opakováním (Christou, 2018: 119).

Menstruaci bylo možno v minulosti definovat především v rámci medicínského diskurzu, kde figurovala slova jako *bolest*, *nepohodlí* nebo *úzkost*. Jak uvádím výše, byla v medicínských publikacích menstruace nazývána primárně termínem *čmýra* a byla chápána jako nemoc (Malý, 1916: 44). Ve staročestíně byl užíván název *šmajra*, *flus*, *věc* nebo *přirozená nemoc*. (Brouček, Jeřábek, 2007: 549-550) Z tohoto postoje k menstruaci jako k ženské nemoci byly odvozovány synonymní pojmenování jako *potíže*, *trápení*, případně slangové výrazy *bolení břicha* apod. (Christou, 2018: 120).

V současné nespisovné češtině je řada pojmenování pro menstruační cyklus inspirovaná barvou krve – např. *mít růže*, *vařit rajskou*, *vztyčit rudou vlajku*, *krvavou Anču*, *rudej tejden* apod. (Christou, 2018: 120). Mezi nejnovější eufemismus, který pochází z českého filmu, je *přijela rudá armáda*. Skutečnost, že stále vznikají nová a nová pojmenování, značí, že vyslovit slovo menstruace je pro mnoho lidí stále tabu.

Toto mlčení v souvislosti s ženskou periodou je tedy charakteristické nejen pro minulost, ale také pro moderní dobu (Walker, 1997: 2).

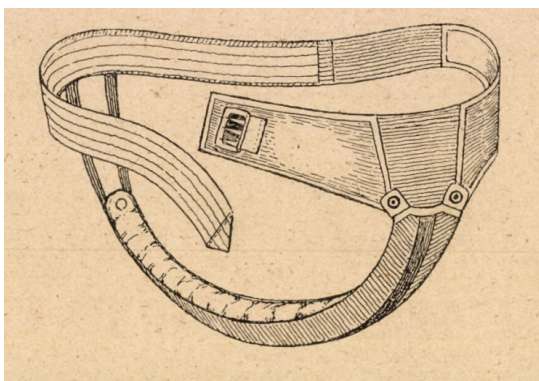
1.2.3 Pohled na menstruaci z historického hlediska

Jedna z nejstarších zmínek o způsobu, kterým se ženy vypořádávaly s krvácením, pochází z byzantské středověké encyklopedie Súda. Ta zmiňuje situaci spojenou s antickou filosofkou jménem Hypatia z Alexandrie žijící na přelomu čtvrtého a pátého století, která odrazovala ctitele tak, že po něm hodila použitou látku, jež užívala k zachycení krvácení, což zároveň komentovala jako ženskou odpudivou přirozenost (Rist, 1965).

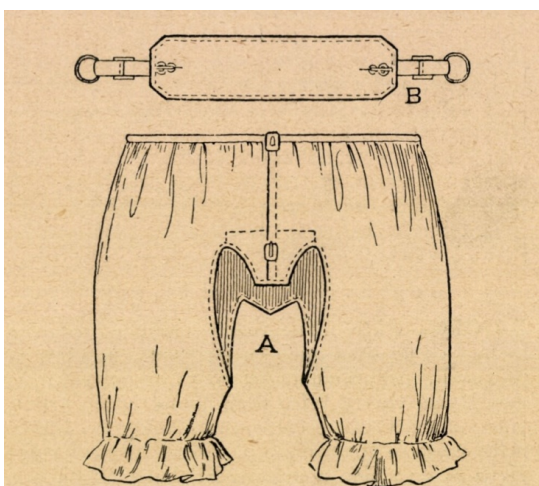
Starověké Egyptanky v době krvácení používaly papyrus, který smotaly do ruličky, čímž vznikl jakýsi předchůdce dnešního tamponu. Ženy z Afriky a Austrálie si nejspíše tvořily podobné „tampony“, avšak používaly obyčejnou travu. Ve starověkém Řecku byly využívány mořské houby, které byly velmi absorpční (mořské houby se mimochodem dnes opět během menstruace používají). Dále byla v Řecku populární pro zachycování krvácení vlna (Bennettová, 2014).

Až do vynálezu ochranných pásů byly využívány kusy látek. Chudé ženy však často neměly možnost používat ani tyto „hadry“, a proto tyto ženy krvácely volně a krev jim jednoduše stékala po nohou na zem. Ženy z vyšších společenských kruhů, jejichž drahé šaty by mohla menstruační krev zničit, používaly jednoduché hygienické pomůcky, jako jsou již zmíněné kusy látek, které byly přichycovány pomocí jakýchsi podvazkových pásů s očky nebo pomocí kšand a to až do doby, kdy byly vyvinuty tzv. ochranné pásy v 19. století (Bennettová, 2014).

V průběhu 19. století začaly být využívány již zmíněné tzv. ochranné pásy nebo ochranné kalhoty. Jedná se o pás, který se připevňuje kolem těla. Mezi stehny se pak nachází prostor k připevnění plátěné pásky, která zadržuje krev (Malý, 1916).

Obrázek 1 - Ochranný pár po dobu čmýry

Obrázek 2 - Ochranné kalhoty při čmýře. A: Kalhoty s vystřiženou střední částí. B: Páska

Zároveň si ženy začaly během 19. století šít vlastní látkové vložky. Případně si samy vyráběly ochranné pásy. Po první světové válce se začaly sériově vyrábět vložky z obvazového materiálu, následně z vaty nebo papírové buničiny (Bennetová, 2014).

Jednadvacáté století poskytuje ženám v oblasti menstruačních pomůcek vcelku širokou škálu možností, a to jak v oblasti druhů, tak značek. Na trhu jsou vložky a tampony nejrůznějších tvarů a velikostí. Zároveň je k dispozici řada ekologických pomůcek jako menstruační kalíšky, látkové pratelné vložky, menstruační kalhotky nebo již zmíněné mořské houby.

1.2.4 Pohled na menstruaci ze společenského hlediska

Menstruace je stejně jako další fyziologické procesy těla společností socializována. Každá kultura utváří normy a imperativy, které diktují způsoby, jak zacházet s tělem a všemi aspekty, které s ním a jeho procesy souvisí.

Kulturně podmíněné jsou všechny projevy těla včetně mimovolných, automatických nebo přirozených. Takto tedy kultura ovlivňuje také menstruaci, na kterou je obvykle směřována značná symbolická pozornost. Sociální povaha menstruace vychází z významů, které jí společnost připisuje – velmi unikátní by byla kultura, která by vnímala menstruaci jako bezvýznamnou záležitost (Pecharová, 2011: 13).

Ačkoli je menstruace primárně exkluzivní a fyziologicky luxusní výbava ženského pohlaví, sekundárně je v důsledku kulturních a sociálně vývojových procesů měněna na „ženský problém“, kterému naše společnost velí, aby zůstal skryt (Procházková, 2004).

Menstruace je ojedinělý fyziologický proces, protože neexistuje od narození, nýbrž souvisí s fyzickou zralostí ženy. Na pomyslné časové přímce ženského života figuruje začátek a konec menstruace jako významná událost v rámci společenského života. První menstruace zvaná menarche završuje fyzickou vyzrálou dívky, naopak menopauza ukončuje její plodné období. Taktéž u těhotenství představuje menstruace významný mezník, kdy absence menstruace souvisí se začátkem těhotenství a její návrat ukončuje tuto významnou událost v životě ženy (Pecharová, 2011: 13).

Význam menarche v rámci konkrétní společnosti je dán sociální strukturou. Patriarchální společnosti přistupují k menarche většinou s odporem. Naopak matriarchální společnosti ji chápou jako dosažení dospělosti, s čímž jsou spojeny rituály a oslavy (Pastor, Hořčíčka, 2000: 198-201, Procházková, 2004). V naší západní společnosti je menarche prožívána soukromě, avšak jedná se o eminentní událost se značným sociálním významem. Taktéž menopauza je u nás prožívána v soukromí, ačkoli existují společnosti, ve kterých získává žena po menopauze zvláštní status.

Sociální povaha menstruace je utvářena konkrétními diskurzí, může se jednat o diskurz náboženský, magický nebo lékařský. Právě lékařský diskurz významně ovlivňuje povahu menstruace v naší společnosti. V rámci socializace

jsme tedy vedeni ke vnímání menstruace bez kosmologického nebo magického přesahu, kdy je její uchopování vedeno v diskurzu medicínském jako jasně vysvětlitelný biologický proces. Sama menstruace je vnímána jako symbol zdraví ženy a její absence či jiné odchýlení od normy může značit zdravotní problémy (Pecharová, 2011: 14).

Pohled na menstruaci byl v minulosti ovlivněn mizivými znalostmi na úrovni medicíny. Krev byla od nepaměti spojována se zraněními, proto vzbuzovala menstruační krev strach a údiv, protože přicházela s pravidelností, nevytékala z konkrétní rány a nezpůsobovala smrt (Delaney, Lupton, Toth, 1976: 1-2).

Tradiční teorie o menstruaci jsou ve své podstatě sexistické, jelikož své názory staví na sociálním uspořádání, kde jsou ženy podřízeny mužům. Problémy, které s menstruací některé ženy mají, jsou v těchto teoriích interpretovány jako důkaz, že ženy jsou horší než muži, případně že jsou ženy hříšné, a proto jsou takto trestány bohem (samozřejmě bohem mužského rodu), nebo že nějaká abstraktní síla, jako například evoluce, zamýšlela, aby byly ženy často plodné a pokud selžou, tak aby za to trpěly bolestí a utrpením. Tato banální sexistická vysvětlení nicméně nic nevysvětlují, jen staví ženy do podřízeného postavení a jsou základem tabu a stigma, která v naší společnosti panuje (Laws, 1990: 3).

Většina společností starověku i středověku vnímala ženské krvácení jako cosi nečistého a nedobrého. Samotný text Bible měl na tomto chápání menstruace značný vliv, jelikož ji explicitně označoval za nečistou:

Když bude mít žena výtok a její výtok v jejím těle bude krvavý, sedm dní bude ve své nečistotě a každý, kdo se jí dotkne, bude nečistý až do večera. Všechno, na co si lehne ve své nečistotě, bude nečisté a všechno, na co si sedne, bude nečisté. Každý, kdo se dotkne jejího lože, si vypere oděv, umyje se vodou a bude nečistý až do večera. Každý, kdo se dotkne jakéhokoliv předmětu, na který usedla, si vypere oděv, umyje se vodou

a bude nečistý až do večera. Jestliže se dotkne něčeho, co bylo na loži či na předmětu, na kterém seděla, bude nečistý až do večera. (Leviticus 15)

V naší kultuře byla tedy menstruace, společně s těhotenstvím a porodem, považována za Boží trest seslaný na ženy kvůli prvotnímu hříchu Evy (Navrátilová, 1998: 21). Tato kletba vyslovená nad Evou, slibující rozmnožení jejího trápení, v dnešní době stále visí nad hlavami žen, kterým nezbývá než se vyrovnat s tímto ženským „údělem“. Přitom biologické a genetické výzkumy přicházejí stále s novými poznatky, které nepopíratelně potvrzují, že ženský organizmus a jeho konkrétní funkce nejsou znakem prokletí, naopak by bylo na místě mluvit spíše o požehnání ve formě nadstandardního přírodního vybavení (Procházková, 2004).

Objektivní výzkum mechanismů menstruačního cyklu započal v roce 1827, kdy doktor Karl E. von Baer objevil ženskou vaječnou buňku. Byl tak konečně vyvrácen mýtus o muži-samoploditeli, který vycházel z přesvědčení, že mužské semeno je hotovým lidským zárodkem a ženské tělo funguje jen jako vyživující schránka (Procházková, 2004). Teprve od 18 a 19 stol. se začala nauka o menstruaci postupně rozšiřovat. Bylo prozkoumáno vajíčko a objeveny folikuly v ovariu. Dlouho tradovaná byla například teorie Pflügerova (1829 - 1910), která předpokládala, že k překrvení, které vede k menstruaci, dochází prostřednictvím vzrůstu folikulů, které dráždí mechanicky nervová zakončení. V tomto smyslu byla menstruace chápána jako reflexivní proces (Pastor, Hořčíčka, 2000). Bertrand Russell (1872 – 1970) považoval menstruaci za dědičné onemocnění, které je důsledkem kultury a Lorenz Oken (1779 – 1851) zastával teorii, že první lidé menstruaci neznali, nýbrž že je až důsledkem častého pohlavního požitku (Malý, 1916). K průlomům došlo až díky objevu hormonů a žláz s vnitřní sekrecí (Pastor, Hořčíčka 2000).

1.2.5 Menstruační tabu

Výraz tabu se do Evropy dostal z polynéského ostrovního světa. Prvně byl tento termín zapsán v deníku kapitána Jamese Cooka, který se s ním potkal na své expediční plavbě. Slovo *tabu* (vyskytující se také pod termínem *tapu*), je

složeno ze dvou částí – *Ta* (označit, znamení) a *Pu* (mocný, nedotknutelný). Slovo *tabu* bychom tedy přeložili jako *mocné znamení*, přičemž slovo *mocný* je nutno vykládat jednak jako *nedotknutelný* či *posvátný* a jednak jako *zakázaný* (Kraft, 2006: 30). U Polynésanů se opak *tabu* označuje jako *noa*, v překladu *obyčejný, všeobecně přípustný* (Freud, 2017: 23).

Kraft (2006) předpokládá, že rychlé rozšíření výrazu *tabu* a jeho přijetí v mnoha jazycích, poukazuje na jeho kulturní univerzálnost. Tuto skutečnost dokládá fakt, že navzdory společenským a kulturním rozdílům je ve všech kulturách možno identifikovat srovnatelné jevy, pro které do této doby neexistovalo výstižné označení (Kraft, 2006: 30).

Přístup k ženským dnům je v každé společnosti jiný - vychází z jejího uspořádání, z její historie a náboženství. V celé řadě společností existují praktiky, které ovlivňují chování žen během menstruace. Účelem těchto praktik je ochrana společnosti před nebezpečnou menstruační krví nebo samotnou menstruuující ženou – právě tyto praktiky a společnostmi vyžadované chování jsou označovány jako menstruační *tabu*.

V některých kulturách je zakázán styk s menstruuující ženou, což je případ hlavních světových náboženství a často i náboženství lokálních. Některé kultury pak vedle styku zakazují také jakýkoli dotek, v extrémních případech pak i kontakt s dechem ženy apod (Pastor, Hořčíčka 2000). V řadě kultur dochází k izolaci menstruuující ženy nebo k jejímu označování. Skončení menstruace je často spojováno s absolvováním rituální očisty, příkladem je náboženství židovské. Izolace nebo označování menstruuující ženy nemusí mít vždy negativní konotaci, ale může fungovat jako oznámení, že žena není těhotná a je zdravá (Strassmann, 1997).

Ženské krvácení bylo také většinou národů považováno za nepříznivý jev. Často bylo spojené s onemocněním (Pastor, Hořčíčka 2000). To může souviset se strachem z neznámého, navíc krvácení je vždy spojováno se zraněním. Dále může ve společnostech, které nekoordinují početí, být chápána jako ukazatel stáří

nebo reprodukční dysfunkce, jelikož ženy menstruuji méně v důsledku častějšího těhotenství a delší doby kojení (Buršíková, 2005).

Pozitivní pohled na menstruaci je spojován často s vírou v magické schopnosti menstruační krve. Příkladem je kmen Ainů z Japonska, který ji využíval jako talisman, jež zajišťoval bohatství a úspěšný lov. Tabuizován nebyl v tomto kmenu ani styk s ženou, která právě krvácela. Muž, který přišel do kontaktu s menstruační krví, si jí dokonce pomazal hrud'. Dále sloužila u Ainů menstruační krev jako prostředek k tišení bolesti. V pozitivní schopnosti menstruační krve věřila dále Francie, která ji využívala k léčbě lepry. Francouzský král Ludvík XIV. navíc věřil v její afrodiziakální účinek (Pastor, Hořčíčka 2000).

Významně pozitivní vztah k menstruaci je zřetelný z iniciačního spisu Kaulatantra, který nabádá: *Adept má pohlížet na menstrující ženu s úctou a bází, neboť je živoucím ztělesněním Kálí, nadmyslové moci; její menstruační krev - tento děložní květ - je božskou trestí a pravou krví života, která je obdařena nadpřirozenými vlastnostmi. Je to mocná omlazující a přeměňující síla, působící proti všem jedům svým alchymistickým ohněm. Souloží s menstrující ženou může žák rychle pokročit na cestě k osvícení* (Procházková, 2004).

V naší společnosti je pohled na menstruaci v současnosti stále spíše tabuizován. Ženy o své menstruaci nemluví a to často ani mezi sebou, natož mezi muži. Zároveň je stále menstruace považována za cosi nečistého, co je potřeba ukryt. Menstruační tabu je do společnosti přenášeno celou řadou socializačních procesů, a to například školní výchovou nebo prostřednictvím reklam (Johnston-Robledo, Chrisler, 2013). Ve školách jsou dívky seznamovány například s parfémovanými vložkami (tedy menstruační krev zapáchá a musí se skrýt), nebo s ultratenkými vložkami, které jsou naprosto nezpozorovatelné (tedy se menstruace musí skrývat).

1.2.6 Menstruace a média

Na utváření menstruačního diskurzu mají zásluhu také reklamy, které většinou zobrazují skupinu šťastných žen v bílých kalhotách nebo kraťasech, ve kterých je jejich menstruace skryta, což opět znázorňuje menstruaci jako nečistou a nutnou skrývání. Modrá tekutina, jež byla v minulosti a ve značné míře taktéž v současnosti v reklamách zobrazována místo skutečné barvy červené, je používána především proto, že působí mnohem sterilněji, hygieničtěji a celkově čistotněji. Z reklam mimo jiné vyplývá, že obtíže, které menstruaci obvykle doprovází, zmizí díky použití prezentovaného produktu.

Reklamy na menstruační hygienické pomůcky byly až do 80. let 20. století zakázány a poté povoleny za podmínky, že nebudou zobrazovat skutečnou krev či jakékoli jiné červené tekutiny. V minulosti se červená barva na televizních obrazovkách, ačkoli nepřímo, objevila teprve na konci 90. let 20. století v Austrálii. Reklama prezentovala vraždu, během které kurátorka, která vraždu spáchala, vložkou setřela krev, čímž měla být představena savost produktu. Tato reklama byla po krátké době z vysílání stažena (Bennetová, 2014).

Ve 21. století je však cenzura v reklamách, která diktuje konkrétní slova a barvy, které se nesmí v souvislosti s menstruací používat, v západních společnostech značně absurdní. Tento stav je především dokladem nezdravého pohledu na ženské tělo, který potlačuje důležité a citlivé oblasti ženského života, jež by neměly být opomíjeny nebo považovány za cosi špatného. Způsob jakým společnost propaguje a prezentuje menstruaci, má přímý vliv na to, jakým způsobem ženy své vlastní tělo vnímají (Douglas, 2014).

Během posledních let se začínají objevovat tendence bořit mnohaletou komerční představu o modré tekutině. Především na Youtube.com se začínají objevovat pokusy, ať už seriózní či sarkastické, jejichž záměrem je zobrazovat skutečnou menstruaci (Bennetová, 2014).

1.3 Vnímání ženských dnů do konce 20. století na území ČR

Od uzákonění křesťanství jako jediného státního náboženství ve čtvrtém století začaly vznikat mimo jiné nařízení týkající se menstruace, která se opírala o Bibli. Žena byla Svatým písmem považována za podřízenou muži a menstruace byla jejím trestem za prvotní hřích. Samotné křesťanské učení bylo výrazně ovlivněno židovskou tradicí, jež vychází ze značně patriarchální sociální struktury. Již židovství považovalo menstrující ženu za nečistou. Dobové myšlení bylo ovlivněno také antikou, která chápala ženské tělo jako obrácené mužské, ale chladnější a s jinými tekutinami (Kovařčíková, 2010: 34).

Jedno z prvních vlivných učení pochází od Augustina z Hippa, podle kterého je žena podřazena muži kvůli nečistotám a špíně, které souvisí s porodem a menstruací. Ženy bývaly v této době odrazovány od vstupu do kostela během menstruace stejně jako na participaci na svatém přijímání (Kovařčíková, 2010: 34).

Role ženy byla zasazena do domácího prostředí, kde bylo jejím úkolem pracovat, starat se o rodinu, manžela a rodit děti. Menstruace byla v této rovině vnímána jako indikátor skutečnosti, že žena není těhotná, ale zároveň, že je v reprodukční fázi života. Aktuálním bylo v této době Aristotelovo učení, podle kterého je hlavním tvořitelem dítěte muž a žena je jen schránkou na plod. Z tohoto přesvědčení vycházelo i nařízení církve, že život dítěte má přednost před životem matky. Podle Aristotelova učení se dále vztahoval zákaz na sex během menstruace, protože se věřilo, že se dítě počaté v době ženského krvácení narodí postižené (Čadková, 2006: 92, 107).

Ve dvanáctém století dochází k rozmachu ideálu ženy jako světice žijící asketickým životem. Tento ideál vytvářel na ženy tlak, kdy na jedné straně bylo od ženy očekáváno, že bude rodit děti a na straně druhé má dosáhnout ideálu neposkvrněné Panny Marie. Ze třináctého století pak pochází přesvědčení, že dítě narozené v rozkoši sebou nese dědičný hřích, přičemž v lůně ženy mělo být živeno nečistou menstruační krví (Čadková, 2006: 92, 107).

První zmínky o rovnocennosti ženy a muže pochází sice již z renesance, ale teprve v osmnáctém století se pohled na obě pohlaví výrazněji proměňuje, kdy ve středu zájmu stojí odlišnosti mezi ženou a mužem. Ženské tělo bylo méně prozkoumané, což ovlivnilo jeho chápání jako tajemného a křehkého. Lékaři se v tomto období domnívali, že menstruace má očist'ující funkci, kdy ženské tělo zbavuje škodlivin (Habartová, 2011: 407-410).

Princip ovulačního cyklu a samotný důvod měsíčního krvácení byl dlouho „ženskou záhadou“. Až do poloviny 19. století bylo ženské krvácení vysvětlováno perspektivou galénovského paradigmatu a teorií o tělesných šťávách. Menstruace tak byla chápána jako čištění, během kterého je vylučována nadbytečná krev z ženského těla. Skutečnost, že ke krvácení dochází pouze u žen, byla vysvětlována hippokratovskou teorií šťáv a tělesné teploty a suchosti, kdy muž je horký a suchý a žena studená a vlhká. V ženském těle se tedy hromadí tekutina, které se musí tělo pravidelně zbavovat. Ještě koncem osmnáctého století definoval Johann Peter Frank menstruaci jako „evakuaci přebytečných šťáv, které jsou nepotřebné“, jelikož žena není oplozena, tedy není tekutina potřebná k vykrmení zárodku. Na konci 18. století došlo k průlomu v otázce původu menstruační krve, kdy Luigi Galvati zjistil, že pochází z dělohy, nikoli z vagíny nebo děložního hrdla, jak se ještě jeho současníci domnívali (Lenderová, 2014: 152-153).

Přesto, že v devatenáctém století vznikla gynekologie, přetrvávaly stále stereotypní názory o nedokonalosti a slabosti žen. Lékařská praxe tyto myšlenky podporovala prostřednictvím populárně naučných lékařských knih, které popisovaly gynekologické potíže (Lenderová, 1999: 131). Dívky byly stavěny do nelehké situace, kdy na jedné straně společnost vyžadovala jejich počestnost, poslušnost a zbožnost a na druhou stranu musely být žádoucí, aby chlapani mohli nabývat milostných zkušeností a aby dívky neskončily jako staré panny, jež byly společně se svobodnými matkami společností zavrhovány. Lékaři v této době považovali menstruaci za přirozený proces ženského těla, ale přesto stále panovalo přesvědčení o menstruační nečistotě a nevhodnosti o menstruaci

mluvit. Ještě v druhé polovině dvacátého století byly tyto názory hluboce zakořeněny ve společnosti (Brožovičová, 2013: 23).

Pokroky ve vědě a lékařství byly jeden ze znaků sekularizace společnosti, který přispěl k rozvoji myšlení a vnímání ženy, k čemuž přispěla také urbanizace. Vysoké ceny a nadbytek pracovních míst vyžadoval, aby se do pracovní oblasti zapojily také ženy. První světová válka následně z důvodu potřeby práce žen podnítila přehodnocení společnosti o schopnosti žen pracovat (Čadková, 2006: 210).

Po první světové válce začala být samotným ministerstvem, v reakci na nárůst prostitutek během války, podporována výchova mládeže v oblasti sexuálního života. Výuka děvčat byla praktikována velmi opatrně, aby se zamezilo možnosti, že dívky budou chtít informace hned vyzkoušet v praxi. Rodiče a učitelé na tuto osvětu nenahlíželi zvláště pozitivně, jelikož sami byli vychováváni k mlčenlivosti v této oblasti (Lenderová, 1999: 132).

Po první světové válce se změnilo také vnímání manželství a sexuálního života manželů, který začal být podporován, jelikož styk začal být požadován za ozdravný a jeho odepírání souviselo jen s obdobím těhotenství, menstruací nebo šestinedělím (Lenderová, 2009: 226).

Za socialismu bylo na menstruaci nahlíženo medicínskou perspektivou, ale ženské dny zůstávaly tématem, o kterém není vhodné veřejně mluvit. Byly tištěny příručky pro mladé dívky a v oblasti hygienických produktů byly dostupné buď šité, přepírané vložky nebo jednoduché, vyráběné v továrně. Žena v této době již nabíla svých práv, stále bylo ale primárně její povinností starat se o domácnost a zároveň chodit do práce (Neumann, 1999: 1039).

Dnes je menstruace především tématem lékařským a gynekologickým. Pojem nečistoty, který dřív vycházel z náboženství, dnes přetrvává, ale je spojen s hygienou, kdy má žena k dispozici intimní mýdla a parfemované hygienické pomůcky, které dokonale zakrývají skutečnost, že má právě své dny. Zároveň je od žen vyžadováno, aby na sobě nedávaly menstruaci znát, k čemuž je mimo jiné

pobízí reklamy na hygienické produkty, kde ženy (díky použití konkrétního produktu) nic netrápí a nemusí se v ničem omezovat. Současně kvůli vysokému pracovnímu nasazení, které je typické pro naši společnost, je od ženy nepřímo vyžadován kontinuální pracovní výkon.

1.4 Generace

Termín generace pochází z latinského slova *generace* (plodit) či *genos* (rod) a způsob jakým lze termín generace definovat podléhá vědní disciplíně, kterou je na ni nahlíženo (Roubíček, 1997: 128-132). Biologický přístup pohlíží na generaci jako na časové období populace, které je vymezeno průměrným věkem prvotního rozmnožování. Generací je tedy v tomto pohledu průměrný věk lidí od narození až po první početí. Psychologický přístup definuje generaci jako skupinu lidí, která se narodila a vyrůstala ve stejné době. Ze sociologického hlediska je termínem generace pojímána průměrná doba od narození rodičů po narození jejich dětí, což bývá do velké míry kulturně podmíněno (Hartl, Hartlová, 2010).

McCrinkle (2014) v tomto kontextu zdůrazňuje problematiku spojenou s výraznými odchylkami věkové hranice početí prvního potomka v rámci jedné generace, kdy se hranice pohybuje až v řádu desítek let.

Za stěžejního průkopníka, zabývajícího se tematikou generací, je považován Karl Mannheim, německo-maďarský sociolog a filosof, který definoval generaci jako sociální formující sílu. Mannheim se pokusil sjednotit dva vědecké přístupy, a to pozitivistický a romanticko-historický.

V pozitivistickém přístupu je možno o generaci hovořit jako o přímočaré koncepci pokroku (Mannheim, 2007: 15). Pozitivistický přístup hledá obecný zákon dějinné rytmiky. V souvislosti s tematikou generací je jeho snahou odhalit průměrnou dobu, kdy mladší generace vstupuje do veřejného života a starší generace odchází. Obměnu generací vnímá jako stěžejní sociální mechanismus, který podporuje dějinný pokrok lidstva (Marada in Šubrt, 2007: 119). Pozitivistický přístup vychází z francouzské tradice, jejímž hlavním představitelem je sociolog Auguste Comte. Průměrná délka života má podle něj vliv na tempo pokroku konkrétní společnosti. Pokud by tedy došlo ke zkrácení této délky, došlo by zároveň ke zrychlení pokroku v důsledku omezení role starých lidí. V opačném případě – při prodloužení délky života, by bylo tempo pokroku zpomaleno (Mannheim, 2007: 12). Podle Mannheimova je základem

pozitivistickému směru biologické určení, za které se tento směr už dále nedostal (Marada in Šubrt, 2007:120).

V Německu se zrodil přístup romanticko-historický, který zdůrazňoval nespojitost mezi generacemi. Do popředí svého zájmu stavil historickou jedinečnost. Problém generací podle něj spočívá v kvalitativně uchopitelném vnitřním času. Tento čas je neměřitelný, musí se jednoduše prožít. Každá generace a generační vědomí tak prezentuje konkrétní období, kterým je formována (Marada in Šubrt 2007: 121). *Zatímco francouzská tradice navozovala obraz kontinuální věkové obměny coby hnací síly pokroku a záruku historických změn, německá tradice dokazuje historicitu existence na proměnách ducha doby, v nichž střídání generací dosvědčuje, že dějiny nemají jednosměrný (vzestupný nebo sestupný) a kontinuální charakter (Marada in Šubrt 2007: 121).* Mannheim se více ztotožňoval s tradicí romanticko-historickou, přesto se do ní pokusil včlenit francouzský element pokroku (Marada in Šubrt 2007: 122).

Jednou z uznávaných teorií následujících romanticko-historickou tradici je Strauss – Howe generační teorie, která představuje generaci jako skupinu lidí narozenou ve stejném časovém rozpětí cca dvaceti let, nebo délce jedné fáze životního cyklu (dětství, mladá dospělost, střední věk, stáří). Příslušníci jedné generace musí splňovat, vedle kritéria narození v konkrétním časovém období, hned tři další podmínky. První podmínkou je požadavek sdílení stejné historie, což znamená, že mají na jedince vliv stejné historické události a trendy společnosti. Druhou podmínkou je sdílení konkrétního charakteru generace, který je utvářen převážně v období dětství a mladé dospělosti – tyto jedince tak pojí konkrétní vzorce chování, postoje a názory. Třetí podmínkou je vědomí jedince, že náleží k dané generaci (Strauss a Howe, 1991).

Jandourek (2012: 94) vymezuje generaci podobně jako skupinu lidí, která sdílí podobný způsob myšlení a která prožívá stěžejní momenty své osobní biografie ve stejných kulturních a historických podmínkách. Taktéž tuto skupinu lidí pojí období, ve kterém navštěvují školu, volí si životního partnera nebo si

vybírají povolání, což je určeno tím, že se jedinci příslušné generace rodí přibližně ve stejné době (Jandourek, 2012).

McCrimdle v souvislosti s dostupnými definicemi termínu generace poukazuje především na jejich neaktuálnost právě v souvislosti se skladbou, frekvencí i samotnou délkou jednotlivých životních fází člověka, jež jsou značně ovlivněny konkrétní dobou (McCrimdle, 2014). McCrimdleho vymezení pojmu generace vychází z výše uvedené generační teorie Strauss – Howera. McCrimdle chápe generaci jako skupinu lidí, jejíž příslušníci se narodili v daném časovém období zahrnující patnáct až dvacet let – jsou tedy podobně staří, v podobné fázi života a zároveň jsou ovlivněni stejnými událostmi, trendy a vývojem (McCrimdle, 2014: 187).

Vedle širokého spektra dostupných definic samotného termínu generace nám vědecké pole nabízí také hned několik časových vymezení konkrétních generací. To souvisí s faktem, že každý vědec generačních teorií vychází přirozeně ze svých poznatků a ze svého vymezení samotného pojmu generace. Proto panují mezi vědci odchylky v ohraničení jednotlivých generací, nicméně klasifikace jednotlivých generací se napříč jednotlivými teoriemi pohybuje velmi podobně s rozdílem pár let.

Jak již vyplývá ze samotného textu výše, který pojednává o vymezení termínu generace, je zřejmé, že se skupiny generací od sebe liší hned v několika faktorech. Na následujících řádkách budou popsány generace XYZ - jejich odlišnosti, postoje, názory a jaké události je formovaly. Vedle zmíněných generací bych ráda pro úplnost zmínila také generace ostatní. Předcházející generací je tzv. Ztracená generace, jejíž příslušníci se narodili v letech 1883-1900 a které významně ovlivnila 1. světová válka. Následující generace je nazývána Velká generace a zahrnuje skupinu lidí narozených v rozmezí let 1901-1924. Lidé této generace se posléze stali veterány 2. světové války. Mezi lety 1925-1945 se narodila Tichá generace, taktéž nazývána jako „děti“ Velké hospodářské krize, neboť krize měla velký vliv na jejich pracovní ale i soukromý život. Následovala Generace Baby Boomers, zvaná také jako Šťastná generace, která

zahrnuje léta 1946-1964. Pro jedince příslušející do této generace je typické, že vyrostli v bezpečných dobách, jejich pracovní nasazení je dosti vysoké a tak chtějí často pracovat také v důchodovém věku, především kvůli finančnímu zajištění, přátelství, ale také strachu z odchodu do důchodu. Po šťastné generaci přichází postupně Generace X, Y, Z, které jsou detailněji popsány níže. Poslední generace je tzv. Generace Alfa, zahrnující jedince narozené v letech 2011-2025. Největším znakem této generace je skutečnost, že mají od raného věku přístup k internetu a dalším technologiím. Tato generace se vyznačuje značnou netrpělivostí a neschopností hlubšího přemýšlení (Horváthobá, Bláha, Čopíková, 2016: 132-135).

Každá generace je specifická, jelikož na ni působí typické znaky její doby, jako je hudba, filmy, politika nebo konkrétní události. Právě proto, že na jednotlivé generace působí odlišné faktory, získávají tak svůj jedinečný charakter a příslušníci generací získávají společné rysy chování.

Generace jsou jistým typem konstrukce, který zdůrazňuje určité široce sdílené charakteristiky příslušníků dané generace, které jsou závislé na kontextu doby, ve které vyrůstali. Ačkoli jsou pro konkrétní generace typické jisté společné rysy chování, uvnitř generací je mezi příslušníky současně velká variabilita, která souvisí s individuálními faktory, jež jedince ovlivňují.

V kontextu této práce má rozlišování mezi generacemi v první řadě klasifikační charakter, díky kterému je možno přehledně rozdělit muže do věkových kategorií. V druhé řadě, a to důležitější, jsou pro jednotlivé generace typické vzorce chování, které – předpokládám – budou mít vliv na postoj k menstruaci, jelikož muži mají společně vliv na úroveň a míru komunikace o ženských dnech a zároveň jsou vychovávaní rodiči, jež jsou opět příslušníky generace, pro kterou je typická jistá míra komunikované intimity. Uvnitř generací si navíc jedinci tvoří sociální vazby, které společně utváří a ovlivňují názory jedinců.

1.4.1 Generace X

Generace X zahrnuje jedince narozené v letech 1965-1979. Vedle používaného označení Generace X je používáno také pojmenování Post Boomers, Baby Busters nebo Slackers (Flákači) (McCrindle, 2014). Název Slackers je patrně jakousi reakcí na rodiče této generace, pro něž je typický workoholismus (Berkup, 2014). Na našem území je generace X známá také pod označením Husákovi děti.

Generace X měla jako první oba rodiče pracující, tedy se o zabezpečování rodiny staraly také ženy, což souviselo taktéž se vzrůstající rozvodovostí (Kučera, 2008). V porovnání s předešlými generacemi je Generace X výrazněji nezávislejší, kompetentnější a přizpůsobivější (Kane, 2017).

Tuto generaci ovlivnilo hned několik událostí globálního charakteru, jako například let člověka na Měsíc, Watergate, Válka ve Vietnamu, nárůst počtu nakažených AIDS, pád Berlínské zdi, vražda frontmana skupiny The Beatles nebo technologický rozvoj (televizory, videohry, mobilní telefony a počítače). V neposlední řadě měla na tuto generaci vliv také globalizace, která představovala otevření světa a možnost naplnění ideálů (Tolbize, 2008). Typické pro předchozí generaci bylo usilování o dobré společenské postavení. Generace X byla protikladem k předešlé v podobě „květinového hnutí“, jež přineslo obrození hodnot poválečného období. Hlavním tématem se v této době stala především osobní svoboda, která se stala důležitější než dříve neutuchající honba za bohatstvím (Berg, 2020).

Na území Československa vyrůstaly děti za socialismu, v němž neexistoval pojem nezaměstnanost a současně ani volný pracovní trh. V šedesátých letech dochází v celé Evropě a zároveň na našem území k uvolňování konzervatismu typickému pro předešlé období, dochází k rozvoji kultury a mimo jiné vzniká československá filmová vlna. V oblasti ekonomiky byla navrhována nová soustava plánování a na síle nabývalo reformní křídlo ÚV KSČ. Tyto tendence byly následně ukončeny vpádem Sovětských vojsk roku 1968. Děti této generace byli ovlivněni také upálením Jana Palacha

a protesty proti okupaci. Přibližně stejná doba je zároveň charakteristická populační explozí. Jedním z důvodů populačního růstu a utváření rodin na našem území je podpora, kterou Československo v sedmdesátých letech začalo rodinám poskytovat, a to v podobě výstavby nových bytů v panelových domech, které poskytly rodinám jistotu zázemí a současně zavedení novomanželské půjčky nebo přídavky na děti (Berg, 2020).

1.4.2 Generace Y

Príslušníky generace Y označuje McCrindle (2014) jako jedince narozené v rozmezí let 1980-1994. Jedná se o první generaci, která je globální a zároveň technologická. V současnosti je často označována také pod názvem Mileniálové, Gen Next, Nexters Digital Generation, Gen Y, Echo Boomers, Why Generation apod. (McCrindle, 2014). Značně vypovídající je označení Why Generation, které vychází z anglického slova *why* v překladu *proč* a zároveň z fonetického znění písmena *Y*. Důvodem pro toto označení je skutečnost, že se jedná o generaci, která měla na rozdíl od svých předchůdců, prostor se ptát a nalézat důvody proč (Crawshaw, 2007).

Mileniálové vyrůstali v poměrně klidných společenských podmínkách. Na druhou stranu čelili neustálým změnám souvisejícími se zrychlováním světa v důsledku nových technologií. Díky tomu je pro ně typická značná flexibilita a schopnost přizpůsobovat se změnám (Berkup, 2004). Charakteristická je pro ně také sociální uvědomělost, kdy si členové Generace Y uvědomují důležitost vzdělání na cestě k úspěchu a jsou tak ochotni vzdělávat se celoživotně (Ledvinková, 2010).

Mezi události, které ovlivnili Generaci Y, lze zařadit jadernou katastrofu v Černobylu, válku na Blízkém východě, nepokoje související s rozpadem Sovětského svazu nebo počátky terorismu (Berkup, 2014). Stejně tak významnou událostí bylo bezesporu vytvoření samostatné republiky.

Z výzkumu provedeného organizací Pew research center (2020) vyplývá, že pro příslušníky generace Y je typická tendence zakládání rodin později, než

pro předešlé generace (Pew research center, 2020). Mileniály je v tomto kontextu možno nazvat pragmatickou generací, jejíž příslušníci se spoléhají především na sebe. Na našem území má na tento přístup generace Y vliv porevoluční klima, kdy nebyli tito jedinci omezováni socialistickou ekonomikou. Hon za penězi nicméně má své následky v podobě rozpadu rodin, rozvodů nebo soudů o majetek.

1.4.3 Generace Z

Poslední generace, která bude na tomto místě blíže popsána, je Generace Z. Zahrnuje jedince narozené mezi lety 1995 – 2010. Pojmenování po posledním písmenu z abecedy souvisí patrně se skutečností, že tato generace představuje jakýsi zlom v tradicích a jasně definovaných rolích. Stejně jako u výše zmíněných generací i pro tuto lze nalézt v odborné literatuře řadu pojmenování, jako například The New Millennials, Zees, Zeds, Digital Natives, Bubble Wrap Kids, Screenagers, iGen nebo Wired Generation (McCrindle, 2014).

Typické pro příslušníky této generace je, že jsou z hlediska vývoje vnímáni jako nejrychleji dospívající generace. Generace X zažívá jednotlivá životní období s časovým předstihem, a dokonce bylo na základě výzkumu WHO zjištěno, že oproti předchozím generacím prochází dokonce větším počtem životních fází (McCrindle, 2014). Generace Z je od narození obklopena velkou nabídkou technologických vymožeností. Internet a nové technologie tak jsou touto generací nadužívány. Prostřednictvím sociálních sítí vznikají také nové vztahy a přátelství, kdy je navazování kontaktů přes internet charakteristické právě pro jedince z generace Z. Psycholog Kulhánek poukazuje na skutečnost, že nadužívání sociálních sítí může úzce souviset s potřebou zahnat samotu nebo utéct od problémů (Kulhánek, 2018).

Mezi významné události, které na ni měly vliv, jsou na celosvětové úrovni teroristické útoky (Happen, 2014). Na našem území je významnou událostí bezesporu vstup České republiky do Evropské unie, což bylo pro Generaci Z důležité především v souvislosti s rozšířením nabídky zaměstnání o zahraniční trh.

1.5 Mužský pohled na menstruaci v sociálněvědní perspektivě

Otázce mužského pohledu na ženské dny zatím nebyla v sociálních vědách věnována systematická pozornost. Pokud se zaměříme pouze na Českou republiku, je tato pozornost zatím minimální.

Mindy J. Erchull napsala kapitolu s názvem „You Will Find Out Whe the Time Is Right“: Boyes, Men, and Menstruation, která je součástí knihy *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies* (2020), kde shrnuje výsledky výzkumů z různých oblastí na téma menstruace a muži, nejčastěji jsou citovány výzkumy ze Spojených států, Hong Kongu, Austrálie nebo Mexika. Výzkumy z celého světa potvrzují, že postoj mužů k menstruaci je negativnější než postoj žen, což je zajímavé především z toho důvodu, že žen se menstruace dotýká více než mužů (Erchull in Bobel, 2020: 395-396).

Zároveň výzkumy odhalily, že edukace mužů v oblasti menstruace je značně nedostatečná. Tato skutečnost má do jisté míry za následek další zjištění výzkumů, a to, že názory mužů se společně s věkem mění a nabývají na pozitivnějším pohledu, což je jistě zapříčiněno častější konfrontací s menstruací prostřednictvím partnerek, případně dětí – dcer (Erchull in Bobel, 2020: 396).

Výzkumy ze Spojených států a Mexika dále ukázaly, že negativní postoje k ženám, které menstrují, vychází často ze sexistických teorií. Ve Spojených státech byl například proveden experiment, kdy ženě během schůzky s mužem vypadl v prvním případě z kabelky tampon nebo v druhém případě sponka do vlasů. Výzkum ukázal, že žena, které vypadl tampon, byla hodnocena jako méně schopná a méně sympatická než žena, které vypadla sponka do vlasů. Podstatou zjištění tohoto výzkumu je skutečnost, že ženy samotné očekávají, že pokud bude muž vědět o tom, že má žena právě menstruaci, bude jeho hodnocení automaticky negativní (Erchull in Bobel, 2020: 399).

Výzkumy ve Spojených státech a v Austrálii dále prokázaly, že muži přisuzují nadměrnou emocionalitu a podrážděnost žen důsledkům menstruace, což vychází z kulturních stereotypů. Muži zároveň často vnímají PMS jako

výmluvu využívanou ženami za účelem vyhnout se nechtěným úkolům nebo konkrétním aktivitám. Výzkumy z Brazílie a Austrálie na druhou stranu přichází se zjištěním, že muži vnímají fázi PMS a menstruace také jako období, kdy je důležité být svým partnerkám oporou (Erchull in Bobel, 2020: 399-400).

Základním tématem všech výzkumů, které se zaměřují na vztah mužů k menstruaci, je předpoklad, že se muži samotnému tématu menstruace vyhýbají a vnímají diskuzi na téma menstruace jako ženskou záležitost. Sophie Laws a David Linton popisují vzorec udržování menstruace mimo pozornost mužů jako součást menstruační etikety. Studie provedená v Twaj-wanu prokázala, že se chlapci během učení o menstruaci cítili nepříjemně až trapně, a stejné pocity v nich vyvolávala situace, kdy museli o tématu hovořit v pozdějším věku. Naopak během studie v Austrálii někteří muži uvedli, že jim diskuze o menstruaci není nepříjemná, jiní však uvedli, že nevnímají menstruaci jako něco, o čem by vůbec měli vědět (Erchull in Bobel, 2020: 400-401).

Výsledky mého výzkumu budou vztaženy k těmto studiím.

1.6 Kulturní studia

Téma výzkumu spadá do oblasti kulturních studií, která zkoumají vztahy současné kultury a společnosti z interdisciplinární perspektivy (Balon, 2004: 58). Stěžejní důraz je kladen na symbolické a sociální praktiky, které spojují aspekty z různých oborů jako antropologie, sociologie, dějiny umění, lingvistika, etnologie apod. (Barker, 2006: 13). Primární zřetel kladou kulturní studia na postindustriální společnost, čímž se odlišují od kulturní antropologie nebo kulturologie (Barker, 2006: 9).

Ve své podstatě se nejedná o vědu jako takovou. Zároveň je těžko vymezitelné i samotné pole výzkumu (Barker, 2002: 3). Chris Barker (2006) definuje kulturní studia následovně: *kulturní studia zkoumají kulturu jakožto oblast tvořenou významy a reprezentacemi, které jsou generovány v rámci praktik označování a s nimi souvisejících kontextů* (Barker, 2006: 15).

Cílem kulturních studií není popisovat či vymezovat konkrétní kulturu či společnost, nýbrž snaha odhalit, co jedinec za kulturu pokládá a jak je kulturou ovlivňován. Primární zřetel je kladen na každodennost, v rámci které se kulturní studia soustředí na problematiku, jež se týká celé společnosti v určitém časovém období. Současnými tématy kulturních studií jsou například potraty, homosexuální rodičovství, problematika genderu apod.

2. Metodologie výzkumu

2.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Od 70. let 20. století se společenské vědy v reakci na druhou vlnu feminizmu začaly zaměřovat na studium života žen a generových vztahů, avšak vedle pozornosti věnované domácí dělbě práce, sexuální orientaci nebo rozdílu ve mzdách byla menstruaci věnována společenskými vědami pozornost mizivá (Jenkins in Newton, 2016: 6). Ve 21. století se pak situace mění a začínají se objevovat práce, jejichž předmětem je právě menstruace a problematika s ní spojená. Dosud byla však pozornost věnována spíše ženskému pohledu, vnímání a pocitům. Většina mužů se v životě s fenoménem menstruace setkává buď v partnerském vztahu, nebo u matky či potomků. Jelikož jsou muži součástí společnosti, ve které ohledně ženských dnů panuje tabu, je myslím na místě prozkoumat fenomén z jejich perspektivy.

Cílem výzkumu je odhalit, jakým způsobem muži vnímají ženské dny. Konkrétně se zaměřím na tři mužské věkové skupiny definované výše jako generace XYZ. Svým výzkumem bych ráda odhalila způsob, jak muži ženské dny prezentují a jak o ženských dnech komunikují s partnerkou, rodiči nebo přáteli. Dále se pokusím identifikovat zdroje diskurzů, které v jednotlivých generacích odhalím. V neposlední řadě se zaměřím na stereotypy, které se v pojetí ženských dnů vyskytují.

Základní výzkumné otázky:

Jakým způsobem se muži z generací XYZ učí o ženských dnech?

Jakým způsobem muži z generací XYZ prezentují ženské dny?

Jakým způsobem komunikují muži z generací XYZ o ženských dnech s partnerkou, rodiči a přáteli?

Jaké stereotypy se v pojetí ženských dnů vyskytují?

Jaké diskurzy je možno v pohledu mužů na menstruaci identifikovat?

2.2 Výzkumná strategie a techniky sběru dat

Vzhledem k povaze práce, jejímž cílem je získat hloubkový a detailní vhled do dané problematiky, byl výzkum realizován kvalitativní výzkumnou strategií v kombinaci se strategií kvantitativní. Spojení těchto strategií bývá označováno jako smíšený nebo kombinovaný výzkum.

Původním záměrem bylo využít pouze kvalitativní výzkumnou strategii, konkrétně polostrukturované rozhovory, avšak již při pilotáži byla odhalena jistá úskalí, která ovlivňovala výsledná data. Samotný souhlas s participací na výzkumu v základní rovině odhaluje, jak konkrétní muž menstruaci vnímá. Několik mužů, které jsem oslovila, účast odmítli s tím, že se o tomto tématu bavit nechtějí. Dalším významným faktorem, který by mohl mít vliv na jisté zkreslení výsledných dat, byla samotná má role tazatelky, kdy bylo zřejmé, že mužům brání slušné vychování sdělit své názory v surové, opravdové formě. Kvůli těmto důvodům jsem se rozhodla doplnit rozhovory daty z online dotazníku, kde je mužům zaručena absolutní anonymita, která stírá výše uvedené nástrahy osobních rozhovorů. Ovšem i v tomto případě je samotné vyplnění dotazníku jistým ukazatelem postoje k menstruaci. Bohužel jsem použila k distribuci online dotazníků portál, který nezaznamenává, kolik lidí dotazník otevřelo a kolik jich dotazník otevřelo a vyplnilo. Myslím si, že by výsledky mohly být zajímavé a mohly by poskytnout další relevantní údaje.

Poslední zdroj dat, který je ve výzkumu využit, je Český národní korpus, kde je možno zjistit, jak se konkrétní slovo vyskytuje v psané a mluvené řeči, s jakými dalšími slovy se vyskytuje nejčastěji, nebo kdo nejčastěji konkrétní slovo vyhledává. Vzhledem k tomu, že data Českého národního korpusu poskytují spíše generalizované informace, budou data využita pouze jako doplněk celého výzkumu.

2.2.1 Smíšený výzkum

Smíšený výzkum kombinuje kvalitativní a kvantitativní výzkum uvnitř jednotlivých fází procesu výzkumu. Cílem smíšeného výzkumu je dosáhnout hlubšího pochopení zkoumaného problému. Lincoln a Guba (in Hendl, 2016: 62)

popisují princip smíšeného výzkumu přirovnáním k rybářským sítím: *jestliže má rybář k dispozici několik sítí a v každé z nich je několik velkých děr, pak je lepší, když rybář poškozené sítě navzájem překryje a použije tak jednu síť, kterou získá lepší úlovek než použitím jednotlivých sítí odděleně (Hendl, 2016: 62).*

Uvnitř jednotlivých fází výzkumného procesu byly využity kvalitativní i kvantitativní výzkumné metody. Výzkum postupoval od určení výzkumných otázek, přes shromáždění dat až po analýzu, přičemž každá strategie vyžadovala jiný přístup. Cílem výzkumu v kvalitativní strategii je explorace a popis konkrétních případů, naproti tomu v kvantitativní strategii je cílem statistický popis a predikce či verifikace příčinných hypotéz. Data, kterými se zabývá kvalitativní výzkum, jsou nejčastěji texty, slova nebo obrazy. Kvantitativní výzkum se naopak opírá o standardizovaná kvantifikovaná data. V poslední fázi, tedy během analýzy výzkumu a interpretace, používá kvalitativní výzkum interpretativní metody, prostřednictvím kterých hledá témata a pravidelnosti. Kvantitativní výzkum se v této fázi soustředí na statistickou analýzu (Hendl, 2016: 61).

Během první a druhé fáze výzkumu jsem postupovala podle postupu uvedeného výše, tedy jsem odděleně stanovovala výzkumné otázky a separátně shromažďovala data, samozřejmě se záměrem následné komplementarity. Analýza dat následně probíhala také odděleně, avšak například odpovědi na otevřené otázky v online dotazníku byly zpracovány jak standardizovaným způsobem, tak se zároveň staly předmětem zkoumání perspektivou kvalitativní analýzy dat.

Vzhledem k tomu, že první dvě části výzkumu probíhaly odděleně, budou jejich výzkumné strategie a techniky sběru dat popsány na následujících řádcích taktéž separátně, což bude v rámci přehlednosti jistě prospěšné.

2.2.2 Kvalitativní výzkumná strategie

Kvalitativní výzkumná strategie si klade za cíl porozumět určitému zkoumanému sociálnímu problému. Středem pozornosti je porozumění interpretace a chápání

světa jedincem nebo konkrétní sociální skupinou. Na počátku výzkumu je určeno téma a základní výzkumné otázky, které mohou být dále ve výzkumném procesu modifikovány, upravovány či doplňovány, díky čemuž je kvalitativní výzkum emergentní a pružný (Hendl, 2016: 49-50). Pro kvalitativní výzkum je charakteristický induktivní přístup, kdy se teprve na základě sběru dat formulují vztahy mezi jednotlivými fenomény a jevy (Reichel, 2009: 41).

Konkrétně byla data sesbírána pomocí rozhovorů. S ohledem na téma výzkumu jsem zvolila rozhovor polostrukturovaný, který kombinuje výhody krajních forem rozhovorů, jako je volný, nestrukturovaný a strukturovaný a zároveň minimalizuje jejich nevýhody (Reichel, 2009: 112). Zvolený typ rozhovoru je výhodný díky své předem stanovené struktuře, která na jedné straně zaručuje, že badatel získá odpovědi na předem stanovené dílčí tematické okruhy a na druhé straně poskytuje dostatečný prostor na pokládání doplňujících otázek, které rozšiřují základní okruh otázek. Právě tím zajišťuje polostrukturovaný rozhovor opravdové porozumění mezi respondentem a výzkumníkem, což vede k získání kvalitních dat (Miovský, 2006: 159-160).

S informátory jsem probírala během rozhovoru předem stanovená témata, kdy připravené otázky nekopírovaly otázky výzkumné, ale byly obsáhlejší, díky čemuž jsem získala podrobnější informace. Pořadí otázek jsem upravovala tak, aby byl rozhovor pro respondenta co nejpříjemnější a plynulý. V závislosti na ochotě respondenta trvaly rozhovory 45 minut až 1,5 hodiny.

Pro realizaci rozhovorů jsem zvolila kavárny, jejichž lokalitu jsem volila podle nejsnadnější dostupnosti pro konkrétního respondenta. Na úvod byli účastníci seznámeni s cílem výzkumu a použitím získaných informací. Před zahájením samotného rozhovoru byli respondenti ujištěni o anonymitě a zároveň požádáni o souhlas s nahráním rozhovoru.

Přepsané rozhovory byly v následující fázi výzkumu podrobeny analýze a později kritické diskurzivní analýze, prostřednictvím které byly odhalovány diskurzy, stereotypy a další fakta nezbytná pro zodpovězení výzkumných otázek.

2.2.3 Kritická diskurzivní analýza

Kritická diskurzivní analýza je metoda spadající mezi metody kvalitativního výzkumu. Prostřednictvím kritické diskurzivní analýzy je na základě studia jazyka a diskurzů zkoumána sociální realita. Analýza vychází z přesvědčení, že názory jedince jsou podmíněné kulturně a historicky a samotné vědění je přenášeno prostřednictvím sociální interakce.

Kritická diskurzivní analýza zkoumá jazyk jakožto aspekt sociální praxe zasazený v širším sociálním kontextu. Jazyk chápe jako formu sociálního jednání a zároveň jako nosič významů, který je zakotven v konkrétní situaci a ovlivněn sociálním a kulturním kontextem. Stěžejním aspektem je pro tuto metodu zkoumání struktur, jež jsou podstatou konkrétního textu (Šafránková, Pavlíčková, 2013).

Jak již je výše uvedeno, kritická diskurzivní analýza se zabývá diskurzí. Diskurzí chápe Norman Fairclough (2003) jako způsoby prezentace různých aspektů světa, jako jsou vztahy, procesy, struktury, pocity, přesvědčení apod. Různé diskurzí jsou pak odlišnými pohledy na svět a jsou spojovány různými vztahy. Zároveň se mohou navzájem doplňovat, konkurovat si, nebo se navzájem ovládat. Typické pro diskurzí je, že jsou zakotveny v čase a nachází se na různých úrovních abstrakce (Fairclough, 2003).

Fairclough (Fairclough, 2009 cit. dle: Vašát, 2008: 103-106) chápe diskurzí trojdimenzionálně, jako text, diskurzivní praxi a socio-kulturní praxi. V oblasti analýzy stanovil tři samostatné analytické oddíly, kterými jsou deskripce, interpretace a explanace. Deskripce je forma lingvistické analýzy, zabývá se tedy gramatikou, slovní zásobou a strukturou textu, dále se zaměřuje na použití metafor a hodnotu použitých slov. V interpretační části je zkoumáno, co a jakým způsobem text produkuje. V poslední explanační fázi jsou odhalovány sociální determinanty a interpretace s ideologickým charakterem souvisejícím s mocenskými vztahy (Vašát, 2008).

Samotný diskurz má moc ovlivňovat obsah, vztahy a další subjekty, jež nejsou nositeli moci v daném diskurzu. Fairclough definoval dva typy moci, a to moc v rámci diskurzu a moc za diskurzem. Nositelem moci v konkrétním diskurzu se stává jedinec, který daný diskurz ovládá – příkladem je situace lékařského vyšetření, kdy se setkává pacient s lékařem v rámci medicínského diskurzu – automaticky diskurz ovládá lékař, který nad pacientem uplatňuje svou moc. Druhým typem je moc za diskurzem, která je tzv. skrytou hybnou silou, kdy jsou diskurzy podporovány samotnými svými pravidly. V již zmíněném příkladu lékařské prohlídky jsou těmito hybnými silami samotné prostředí ordinace, interakce subjektů – lékař a pacient – a samotná konverzace směřující ke zdravotní stránce pacienta, automaticky je tak nositelem moci lékař. Dle Fairclougha existují ve společnosti různé mechanismy koordinace sociální praxe vycházejících ze sociálních bojů. V prvním případě se jedná o praxi a diskurzivní typy, jež jsou následovány z toho důvodu, že aktéři nemají jinou variantu. Druhým mechanismem je tzv. vštípení, kdy je moc uplatňována skrytým činitelem. Jako poslední uvádí Fairclough mechanismus komunikace, tedy racionální debatu. Vštípení je chápáno jako mechanismus držitelů moci zatímco komunikace je nástrojem emancipace a boje proti dominanci. Vštípení je v tomto smyslu hlavním zaměřením kritické diskurzivní analýzy (Vašát, 2008: 104-105).

2.2.4 Kvantitativní výzkumná strategie

Kvantitativní výzkum je metoda standardizovaného vědeckého zkoumání, kdy je daná skutečnost zkoumána pomocí proměnných, které ověřují či vyvracejí stanovené hypotézy. Typickým rysem kvantitativního výzkumu je jeho deduktivní přístup, kdy se na základě určité teorie formulují hypotézy o vztazích mezi proměnnými, které jsou následně prostřednictvím výzkumu ověřovány či vyvraceny (Reichel, 2009: 40).

Technikou sběru dat, která byla pro výzkum zvolena, byl standardizovaný dotazník, který je zároveň nejčastější technikou sběru dat v rámci kvantitativního výzkumu. Dotazník je způsob sběru dat, který vychází z písemného dotazování. Konkrétně byl využit strukturovaný dotazník, pro který jsou typické otevřené,

polootevřené a uzavřené otázky (Reichel, 2009). Vzhledem k cíli celého výzkumu byly stěžejní otevřené otázky dotazníku, jejichž výhoda spočívá v tom, že dávají dotazovanému prostor k vyjádření vlastního názoru bez rizika, že by byly jedinci „podsouvány“ předem stanovené varianty.

Právě odpovědi z otevřených otázek online dotazníku byly analyzovány jak standardizovaným způsobem typickým pro kvantitativní výzkum, tak kvalitativní analýzou a následně kritickou diskurzivní analýzou.

V konceptuálním rámci výzkumu figurovaly následující proměnné. Závisle proměnná se vztahovala ke vnímání menstruace a nezávisle proměnná se týkala věku jedince.

Centrální hypotéza:

H: *Pohled na menstruaci se liší v závislosti na příslušnosti jedince ke generacím X, Y či Z.*

2.3 Výzkumný vzorek a jeho výběr

Jsem si vědoma, že vliv na postoj muže k menstruaci může být ovlivněn celou řadou faktorů, jakými jsou sexuální orientace, bydliště, věk, rodinné zázemí, partnerské zkušenosti nebo příslušnost ke konkrétnímu náboženství apod. Výzkum si neklade za cíl obsáhnout všechny uvedené proměnné, jelikož to není v možnostech jeho rozsahu, zároveň se nezaměřuje ani na konkrétní skupinu, jelikož by bylo obtížné získat dostatečné množství respondentů za předpokladu, že by byla cílová populace více ohraničena. Cílem výzkumu je tak poskytnout základní vzhled do perspektivy mužského nazírání ženských dnů.

Cílová populace, kterou se výzkum zabývá, zahrnuje všechny heterosexuální muže české národnosti ve věku 18-57 let. Základní zkoumanou populací jsou dostupní muži v ČR zmíněné sexuální orientace a věku.

Výzkumný vzorek splňoval kritéria cílové populace. Online dotazník vyplnilo necelých 300 respondentů, přičemž byl vyplněn i třemi ženami, deseti homosexuálními muži a pěti muži nad 57 let. Tito respondenti byli během

kódování z dotazníku vyřazení, jelikož se na ně výzkum nevztahuje. Výběr respondentů online dotazníku byl realizován tzv. samovýběrem, kdy byl dotazník distribuován skrz sociální sítě osob, které jsou sledovány velkým počtem sledujících a tedy je možno oslovit široké spektrum jedinců (Reichel, 2009: 84). Zobecnitelnost výsledků získaných touto technikou výběru je značně problematická a s výsledky je nutno zacházet velmi opatrně, nicméně i v takovém případě mohou být výsledky výzkumu, navíc v kombinaci s daty z kvalitativní části výzkumu, relevantní.

Respondentů zvolených pro participaci na kvalitativní části výzkumu bylo dvanáct – čtyři z každé generace. Opět se jednalo pouze o heterosexuální muže. Výběr vzorku pro rozhovory byl realizován nepravděpodobnostním výběrem, konkrétně výběrem účelovým. Účelový výběr jsem zvolila z toho důvodu, že je jeho prostřednictvím možno vybrat konkrétní osoby, které splňují specifika základní populace. Zároveň jsem zohledňovala téma výzkumu, které může být pro někoho překážkou pro participaci na výzkumu. V tomto ohledu vycházel výběr respondentů také z jejich ochoty a dobrovolnosti (Reichel, 2009: 83).

Vzhledem k tomu, že byla jména respondentů ve dvou případech totožná, rozhodla jsem se pro přehlednost jména změnit. Níže je uvedena základní charakteristika každého z respondentů, přičemž jsou uváděni v zestupně podle věku a tedy zároveň i podle příslušnosti ke konkrétní generaci.

GENERACE Z

DAN	Věk	19 let
	Vzdělání	základní
	Zaměstnání	student střední školy
ROMAN	Věk	22 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	produkt manažer
JIŘÍ	Věk	23 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	student vysoké školy

MICHAL	Věk	26 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	automechanik

GENERACE Y

LUKÁŠ	Věk	29 let
	Vzdělání	střední odborné
	Zaměstnání	operátor výroby

MAREK	Věk	34 let
	Vzdělání	vysokoškolské
	Zaměstnání	realitní makléř

PETR	Věk	38 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	práce v metru

PAVEL	Věk	42 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	práce v bance

GENERACE X

DAVID	Věk	45 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	manažer

TOMÁŠ	Věk	48 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	realitní makléř

JAKUB	Věk	51 let
	Vzdělání	vysokoškolské
	Zaměstnání	učitel

JAROMÍR	Věk	53 let
	Vzdělání	střední s maturitou
	Zaměstnání	zpěvák

2.4 Analytické postupy

Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány. V průběhu rozhovoru jsem si dělala případné poznámky. Rozhovory byly následně přepsány

doslovnou transkripcí. Části rozhovorů, které odbočovaly od tématu a jejichž informace byly tedy pro výzkum nepodstatné, byly během přepisu odstraněny (Hendl, 2016).

Následně byla provedena segmentace, kódování a poznámkování textu (Hendl, 2016). Segmentací byl text rozdělen na tematické celky, které byly následně podrobeny induktivnímu kódování, kdy byl text klasifikován a opatřen kódy pro identifikaci jednotlivých jevů. Kódování dat je stěžejní především pro snadnější interpretaci dat díky rozdělení textu do příslušných kategorií. Konkrétně jsem využila metodu otevřeného kódování, která zahrnuje popisné, interpretativní a strukturní kódy. K jednotlivým kódům jsem současně doplňovala komentář, jehož relevantnost spočívá především v udržení dat v konkrétním kontextu a zároveň je prostřednictvím komentářů vytvořen základ pro konečnou výzkumnou zprávu (Heřmanský, 2009-2010).

Rozhovory a odpovědi na otevřené otázky online dotazníku byly po zpracování dat dále analyzovány kritickou diskurzivní analýzou, jejíž postup zahrnuje tři fáze, a to deskripci, interpretaci a explanaci.

Analýza dat získaných v rámci online dotazníků byla provedena pomocí programu SPSS, což je analytický nástroj společnosti IBM. V první fázi byla data kódována v programu Excel, kdy byly jednotlivým odpovědím přiřazovány číselné kódy a vznikla tak datová matice. Varianty kódů vycházely z předem připraveného kódovacího klíče, který prisuzoval každému znaku příslušné kódy. Všechny odpovědi z otevřených otázek byly detailně prozkoumány a byly pro ně definovány obecnější kategorie, kdy byly podobné odpovědi slučovány do konkrétních kódů, aby mohly být standardizovaně analyzovány (Reichel, 2009: 153-161). Zároveň byly v této fázi odstraněny odpovědi respondentů, jež nespádají do cílové skupiny.

2.5 Etické otázky výzkum

Nedílnou součástí společenského výzkumu je důraz na etiku. Respondenti byli před samotným zahájením rozhovorů seznámeni s cílem a průběhem výzkumu.

Zároveň byli ujištěni, že nebude nikde uvedeno jejich jméno a získaná data budou naprosto anonymní. V práci jsou uvedena pouze křestní jména respondentů, která byla z důvodu přehlednosti ve dvou případech změněna, jelikož byla totožná. (Ezzeddine, Heřmanský, Novotná, Seidlová, Šťovíčková, Vaňková, n. d.)

Abych předešla rozpakům a případně nepříjemným pocitům respondentů, byli v úvodu rozhovoru respondenti ujištěni, že nemusí odpovídat na otázky, které jim jsou nepříjemné, případně u kterých mají osobní důvod, proč nechtějí odpovídat. Zároveň jim byla nabídnuta také možnost kdykoli rozhovor ukončit. Následně jsem se respondentům zaručila, že osobní a citlivé informace nebudou vyzrazeny třetí straně a v neposlední řadě jsem respondentům slíbila, že získané informace budou správně citovány a nebudou prezentovány lživě (Ezzeddine, Heřmanský, Novotná, Seidlová, Šťovíčková, Vaňková, n. d.).

Na konec úvodního seznámení dostali účastníci ještě prostor pro případné otázky. Poté podepsali informovaný souhlas o účasti na výzkumu zahrnující také souhlas s jeho nahráváním. K tomuto kroku jsem se rozhodla z toho důvodu, že respondenti mohou během rozhovoru sdělovat informace, které jsou intimní a nemusí jim být úplně příjemné tyto informace sdílet, proto jsem přistoupila k podepsání informovaného souhlasu, díky kterému se respondenti cítili chráněni vůči možnému úniku informací (Ezzeddine, Heřmanský, Novotná, Seidlová, Šťovíčková, Vaňková, n. d.). Nakládání se získanými daty bylo v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů.

3. Empirická část

Vzhledem k tomu, že se data pro zodpovězení výzkumných otázek částečně prolínají, budou v této části práce nejprve představeny komplexní výsledky výzkumu a následně v kapitole *Shrnutí výzkumu* budou zodpovězeny jednotlivé výzkumné otázky.

V této části uvádím výsledky z online dotazníku prostřednictvím grafů a zároveň odpovědi respondentů účastnících se rozhovoru, protože pokládám tento postup za výhodný především kvůli přehlednosti práce a současně kvůli relevantnosti kompatibility dat.

3.1 Zdroje seznámení chlapců s menstruací

Zdroje, od kterých se muži dozvídají o menstruaci, jsou spolužáci, rodiče, sexuální výchova nebo přítelkyně.

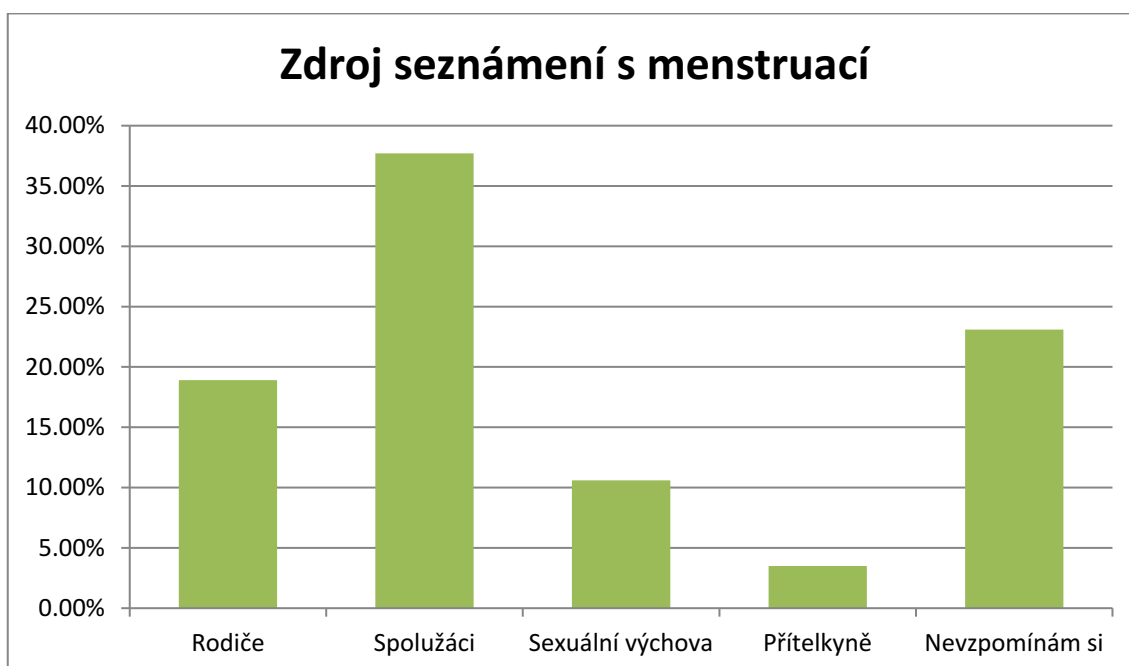
Nejčastější variantou, kterou zmiňovali respondenti během rozhovorů, bylo seznámení s menstruací od spolužáků. Konkrétně tuto variantu zmínili všichni respondenti z generace X, dva z generace Y a tři z generace Z. Dalšími variantami byla sexuální výchova a pouze jednou byl jedinec seznámen s ženskými dny prostřednictvím rodičů.

David (45 let): „Asi určitě to bylo někdy na základní škole, když holky začaly s tímto dámským cyklem.“

Michal (26 let): „Ten pojem jsem asi poprvé slyšel ve škole od kluků, který si dělali srandu z holek, jestli už nosej plíny.“

Varianta seznámení s menstruací prostřednictvím spolužáků byla nejčastěji zmíněna také respondenty v online dotazníku.

Graf 1: Zdroj seznámení s menstruací

(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

Frekvence udávaných zdrojů seznámení s menstruací byly v generaci Y a Z téměř totožné. Lišila se pouze generace X, kde nejčastěji respondenti uváděli, že si nevzpomínají a variantu ze *sexuální výchovy* neuvedl nikdo z dotazovaných, což nejspíš souvisí s absencí tohoto předmětu na školách, kdy předmět *výchova k rodičovství* byla pouze pro dívky a chlapci měli zatím předmět zaměřený na technické dovednosti.

Respondenti z rozhovorů, kteří zmínili jako zdroj seznámení s ženskými dny sexuální výchovu, zároveň dodávali, že byly dívky od chlapců odděleny a jejich přednášky o menstruaci nebyly tak podrobné. Vynechávání chlapců z edukačního procesu zaměřeného na menstruaci má však vliv na úroveň znalostí, které muži v této rovině mají.

Roman (22 let): „No hned jsem samozřejmě nevěděl, o co jde, postupně jsem to asi pochopil, ale ne že by mi to někdo říkal přímo, vysvětloval, co to znamená, proč to je a tak, ale nějak jsem to z toho asi pochopil.“

Pouze jeden respondent účastníci se rozhovoru dokázal blíže popsat princip menstruačního cyklu, zbývající účastníci výzkumu odpovídali na otázku -

Dokázal byste popsat, co se během menstruace v ženském těle děje? - následovně:

Roman (22 let): „Tyjo to asi neřeknu, vim jen, že je to jednou měsíčně.“

Lukáš (29 let): „No menstruace je vlastně čištění ženského organismu, pokud se nepletu, ne?“

Michal (26 let): „No tak upřímně řečeno, já o tom vim kulový, já jsem chlap a budu těžko menstruovat.“

David (45 let): „...no my chlapi z toho máme strach, respekt, nerozumíme tomu, takže o tom vlastně ani moc vědět nechceme.“

Jaromír (53 let): „...je to asi hormonální záležitost, čistí se organismus, vyplavují se asi věci, co tam nepatří, nevím, jestli dochází k nějaké látkové výměně, ale ten cyklus je asi důležitější...“

Vzhledem k tomu, že se chlapi nejčastěji o menstruaci seznamují prostřednictvím spolužáků, je takto posilována tabuizace menstruace, kdy jsou ženské dny vnímány od počátku jako něco tajného. Rodiče často přenechávají seznámení s ženskou periodou na škole, případně až na první partnerce. Deset z dvanácti respondentů uvedlo, že před nimi matka menstruaci skrývala.

Dan (19 let): „Nikdy jsme se o tom nebavili. Víím, že měla skříňku s vložkami vedle záchoda a já nevěděl, na co to je, ale nikdy jsem se na to ani neptal.“

Lukáš (29 let): „Jako jelikož si vůbec nepamatuju, kdy měla máti menstruaci, tak to přede mnou asi skrejvala.“

David (45 let): „...menstruaci se mnou rodiče neřešili, jako řešili se mnou spoustu dalších věcí, jako sex, děti a takovýchle témata, ale menstruaci ne.“

Chlapi se tak o ženském údělu dozvídají postupně, často prostřednictvím nezodpovězených otázek: *K čemu slouží vložky/tampóny? O čem si ženy*

povídají? apod. - od počátku tak vnímají menstruaci jako něco tajného, o čem se nemluví.

Jiří (23 let): „...když mamka dostala tadytu situaci a potřebovala vložky, tak mi volala *kup mi prosím tohle* a neříkala přímo vložky, ale říkala *jmenuje se to Always* a nechtěla mi přímo říkat, že to jsou vložky na menstruaci.“

Marek (34 let): „Já jsem se pídil po tom, co to má mamka na záchodě a mě prostě zajímalo, co to je...tak jsem se prostě zeptal...ale neřekla mi nic podrobného.“

Z nedostatku znalostí o ženském cyklu vychází nepohodlí mužů vyvolané situací, kdy musí o menstruaci hovořit. Každého z respondentů jsem se na konci rozhovoru ptala, jak se v jeho průběhu cítil. Polovina dotazovaných přiznala, že jsou rádi, že mají rozhovor za sebou, protože je jim téma menstruace nepříjemné.

Michal (26 let): „Cítil jsem se zvláště, takhle jsem se o tom ještě nikdy nebavil.“

Lukáš (29 let): „No tak tep mám docela vysoko, rosím se jak čerstvě natočená dvanáctka...a jsem nervózní.“

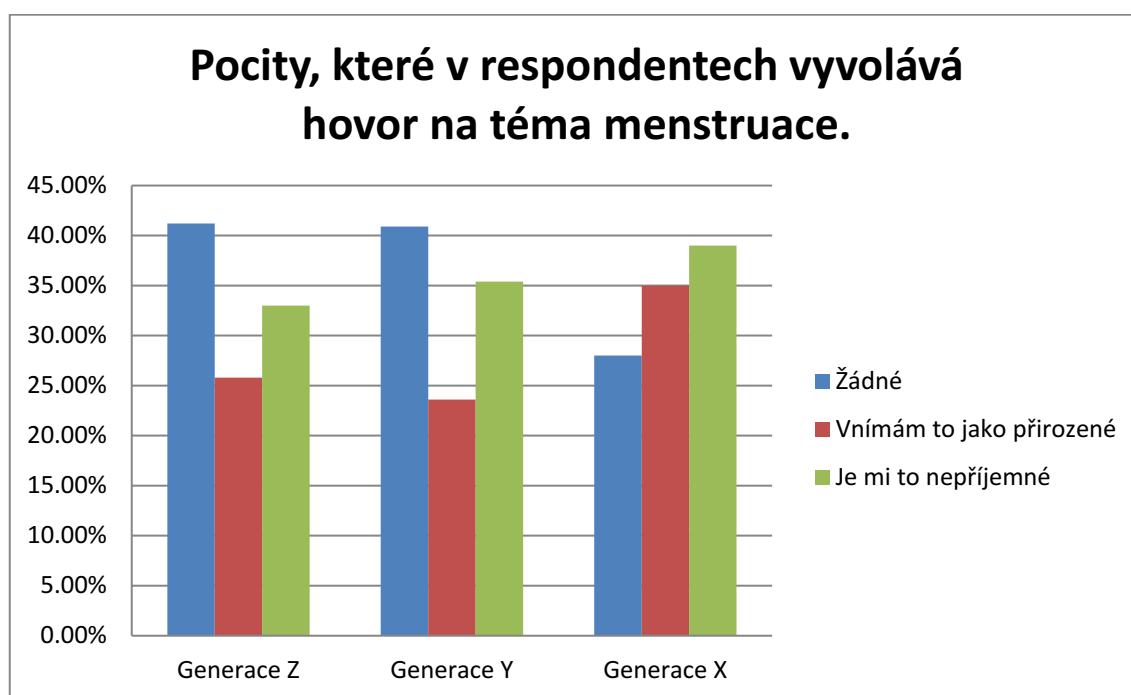
Tato polovina zahrnovala všechny respondenty generace Z a dva z generace Y. Starší respondenti vnímali téma také jako nevšední, ale jejich pohoda během rozhovoru byla mnohem větší, a navíc se také mnohem víc na jednotlivé otázky rozpovídali. Zároveň se však v generaci X jednalo o skupinu, která nejčastěji odmítla participaci na výzkumu s vysvětlením, že o tématu hovořit nechtějí. Takto rozdílné přístupy k menstruaci v generaci X mohou souviset se zkušenostmi, kterými jedinec během života prošel. To jsou však samozřejmě pouhé domněnky, pro jejichž ověření tento výzkum nezískal relevantní data. Navíc se mohlo jednat o pouhou náhodu, kdy jsem měla štěstí u mladších generací na výběr oslovených jedinců.

David (45 let): „Hele já jsem se cítil úplně normálně.“

Jaromír (53 let): „Skvěle.“

V online dotazníku byl tento rozdílný přístup k menstruaci mezi generací X a generacemi Y a Z taktéž zřetelný, kdy mezi nejstarší generací bylo také nejvíce respondentů, kteří uvedli, že je jim téma nepříjemné a zároveň také nejvíce uvedlo, že vnímají téma jako přirozené. Současně nejméně odpovídali neutrálně – *žádný, je mi to jedno* apod.

Graf 2: Pocity, které v respondentech vyvolává hovor na téma menstruace

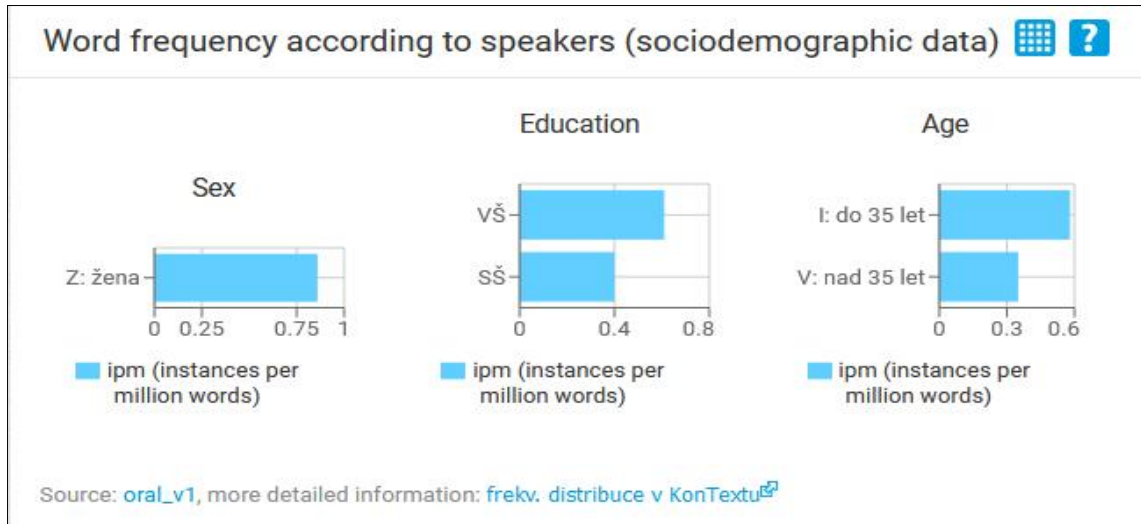
(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

Data z Českého národního korpusu ukazují, že slovo *menstruace* je vyhledáváno výhradně ženami. Často elementární znalosti mužů o menstruaci, tak nejsou touto cestou prohlubovány. Pouze základní informace o ženských dnech však mohou ovlivňovat postoj, který si muži vůči menstruujiícím ženám utváří a zajisté i samotný názor na menstruaci.

Samozřejmě internet není jediné místo, kde je možno získat informace ohledně ženských dnů, jistě se mohou muži „vzdělávat“ i prostřednictvím partnerek nebo odborných publikací. V každém případě jsou data Českého

národního korpusu – s přihlédnutím k dostupnosti internetu v dnešní době - v kontextu tohoto výzkumu značně vypovídající.

Graf 3: Frekvence vyhledávání slova *menstruace* podle Českého národního korpusu

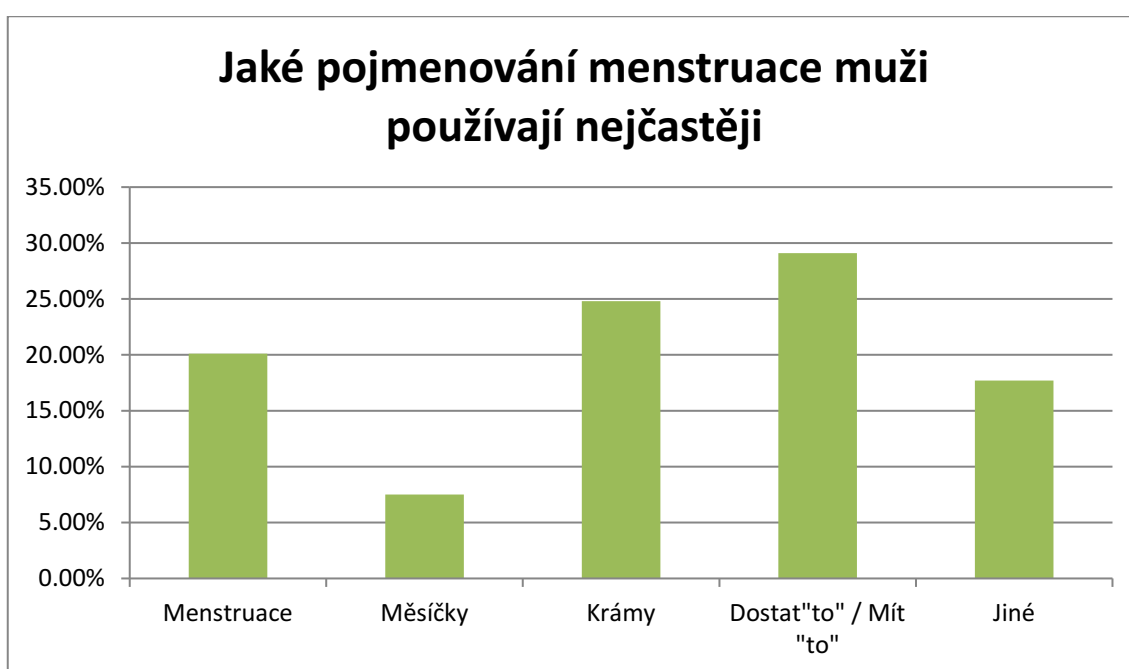
(Zdroj: Český národní korpus)

Data Českého národního korpusu ukazují, že nejčastěji heslo *menstruace* vyhledávají ženy ve věku do 35 let s vysokoškolským vzděláním. Frekvence vyhledávání slova *menstruace* u mužů je tak nízká, že korpusem není vůbec zaznamenána.

3.2 Menstruace pohledem mužů

Nejčastějším pojmenováním menstruace, které muži používají podle dat z online dotazníku, je *dostat „to“ / mít „to“*. Jedná se o druh pojmenování, prostřednictvím kterého se jedinec vyhýbá konkrétnímu označení. Tato kategorie eufemismů pro ženské dny souvisí s tabuovou generalizací (Christou, 2018: 119), kdy dochází k vytlačování oficiálního názvu z konverzace, protože jeho použití pokládají jedinci v interakci za nevhodné, případně u jedince přímé označení vyvolává nežádoucí pocity, jako stud nebo nervozitu.

Graf 4: Jaké pojmenování menstruace muži používají nejčastěji

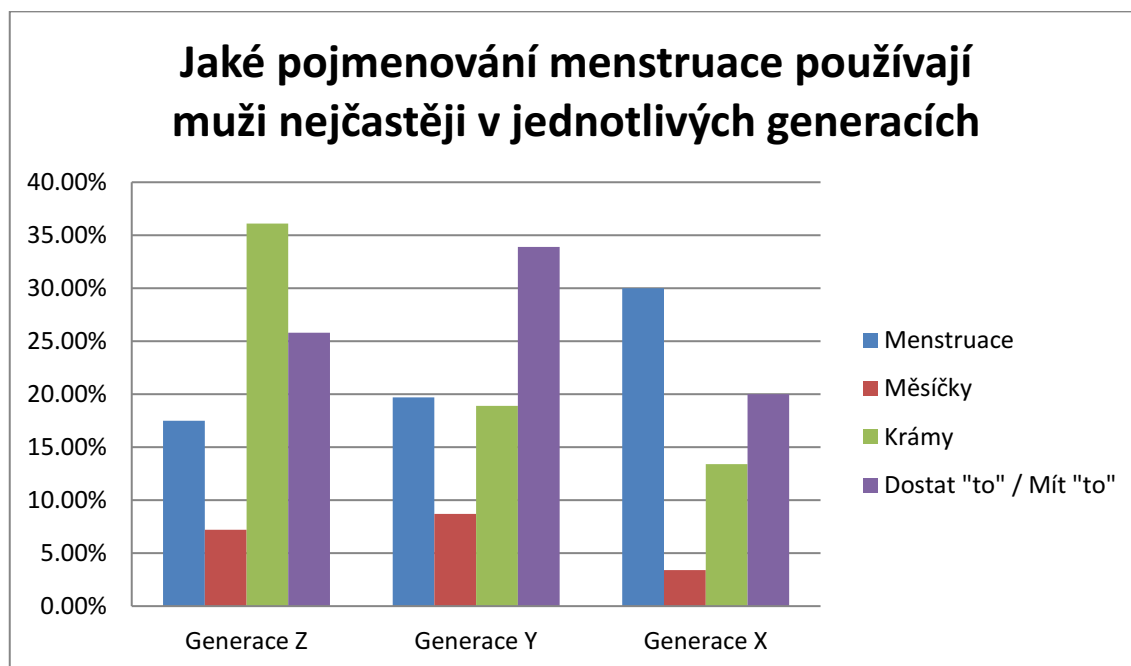
(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

Mezi často používané eufemismy patří dále expresivní slangové pojmenování *krámy* a poslední v trojici nejpoužívanějších označení je samotné slovo *menstruace*.

V kategorii *jiné* respondenti nejčastěji zmiňovali: *návštěva, přijela teta, teta Irma, menses, jahodový týden nebo jahůdky*. Eufemismy, které byly v dotazníku uvedeny vždy pouze jedním dotazovaným, byly: *jet na červenou, vpád rudé armády, Boží trest a pešek*.

Zajímavé se ukázaly rozdíly v preferenci pojmenování u jednotlivých generací, kdy je pro generaci Z nejtýpější pojmenování *krámy*, pro generaci Y *dostat „to“/mít „to“* a v generaci X je nejhojněji používáno označení *menstruace*.

Graf 5: Jaké pojmenování menstruace používají muži nejčastěji v generacích X, Y a Z

(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

Důvod preference konkrétního pojmenování v jednotlivých generacích s velkou pravděpodobností vychází ze sociálních kontaktů, které má jedinec většinou v rámci své generace, a tak je pro danou skupinu typické používání podobných výrazových prostředků. Zároveň by bylo možno vysvětlit data z výše uvedeného grafu jako trend vývoje používání konkrétního pojmenování v souvislosti s věkem jedince, kdy označení *menstruace* je u mladých preferováno nejméně a s věkem jeho obliba stoupá a opačný trend je pak zřetelný u expresivního pojmenování *krámy*, které je naopak u mladých zastoupeno nejvíce a s věkem jeho preference klesá. Tento trend vývoje používání konkrétních slov nepřímo potvrdili dva respondenti z nejstarší generace, kteří uvedli, že v mladším věku používali vulgárnější varianty pojmenování, ale postupně používání těchto označení ve svém slovníku omezili.

Jaromír (53 let): „...no jasně, tak když jsem byl mladší, tak jsem tomu taky říkal *krámy*, ale dneska už se tomu fakt vyhejbám i z nějaké úcty k těm ženám.“

Tomáš (48 let): „tak dřív jsme s kámošema říkali *krámy*,...ale dneska už se o tom buď nebavíme, nebo spíš říkáme normálně *menstruace*, ale vlastně fakt nevím, kdy sem se o tom naposled s někým bavil.“

Zároveň respondenti uváděli i vliv prostředí, ve kterém o menstruaci mluví, kdy mezi kamarády na pivu je v pořádku použít označení *krámy*, ale například u lékaře by použili formální pojmenování *menstruace*.

Michal (26 let): „Já používám *má své dny*, ale když jsem po pár pivech někde s klukama, tak *krámy* no.“

V rozhovorech pět respondentů uvedlo, že nejčastěji používají označení *krámy*, čtyři používají označení „to“, dva preferují označení *menstruace* a jeden *měsíčky*.

Analýza rozhovorů potvrdila, že nejčastěji je v generaci Z používáno označení *krámy*, což uvedli tři ze čtyř respondentů. V generaci Y je nejfrekventovanější pojmenování *dostat „to“/mít „to*, kdy tuto variantu uvedli také tři ze čtyř respondentů a v generaci X dva uvedli *menstruace*, jeden *dostat „to“/mít „to*“ a jeden *krámy*. Respondenti, kteří uvedli jiné označení než *krámy*, zároveň dodávali, že jim přijde toto označení neslušné a proto se mu vyhýbají.

Jiří (23 let): „No asi *měsíčky*. *Menstruace* je pro mě takovej moc odbornej termín, takže spíš *měsíčky*. Třeba rodiče přítelkyně říkaj *krámy*, ale to já nerad používám, protože je takový fakt neslušný.“

Jaromír (53 let): „Mě se líbí *menstruace* a *menses*, protože to není vulgární, není sprostý. Já třeba úplně nesnáším slovo *krámy*, protože to zní fakt strašně.“

I přesto, že jsem během rozhovorů sama používala termín *menstruace*, se mu respondenti vyhýbali a v případě jeho užití ztišovali hlas a rozhlíželi se, zda někdo v okolí rozhovor neposlouchá.

Jiří (23 let): „...když mamka dostala tadytu situaci...“

Jen jeden z respondentů byl během rozhovoru uvolněn natolik, že nebyly patrné žádné zábrany o tématu hovořit. I v tomto případě se však jedinec rozhlížel po okolí ve chvílích, kdy vyslovil slovo *menstruace*. Jeho motivací však byla zvědavost na reakci okolí nikoli strach z této reakce či stud. Obě varianty jsou nicméně důkazem skutečnosti, že pro participanty na výzkumu byl rozhovor na téma *menstruace* nevšední záležitostí, během které vnímali, že vyslovení slova *menstruace* může upoutat pozornost jedinců v okolí, což potvrzuje fakt, že je v naší společnosti téma *menstruace* stále spíše tabu. I z řad respondentů tento názor zazněl, ale zároveň dodávali, že vnímají tuto situaci za přežitek, který je na místě změnit.

Dan (22 let): „Mě totiž přijde, že u nás to bylo hodně tabu, jak v rodině, tak ve škole. Teď o tom hodně lidí na internetu mluví a já si myslím, že by se o tom mělo mluvit fakt víc.“

Jaromír (53 let): „Já si myslím, že by se o tom mělo mluvit dneska fakt už normálně a otevřeně. A pro chlapy by měly bejt přednášky o menstruaci, aby se s tím pořádně seznámili.“

Tento názor však zazněl pouze od těchto dvou respondentů, kteří zároveň uváděli, že si - stejně jako ostatní - nevybavují situaci, kdy by se s někým na téma spojené s menstruací bavili (kromě partnerky). Jediná témata, která si respondenti vybavují, jsou především humorné poznámky související se symptomy *menstruace*.

Jiří (23 let): „Tak s kámošema to úplně nerozebíráme, nepotřebujeme se o tom bavit. A když už tak spíš, když někdo mluví o přítelkyni, že má zrovna krámy, takže nebudou mít co dělat o víkendu a tak.“

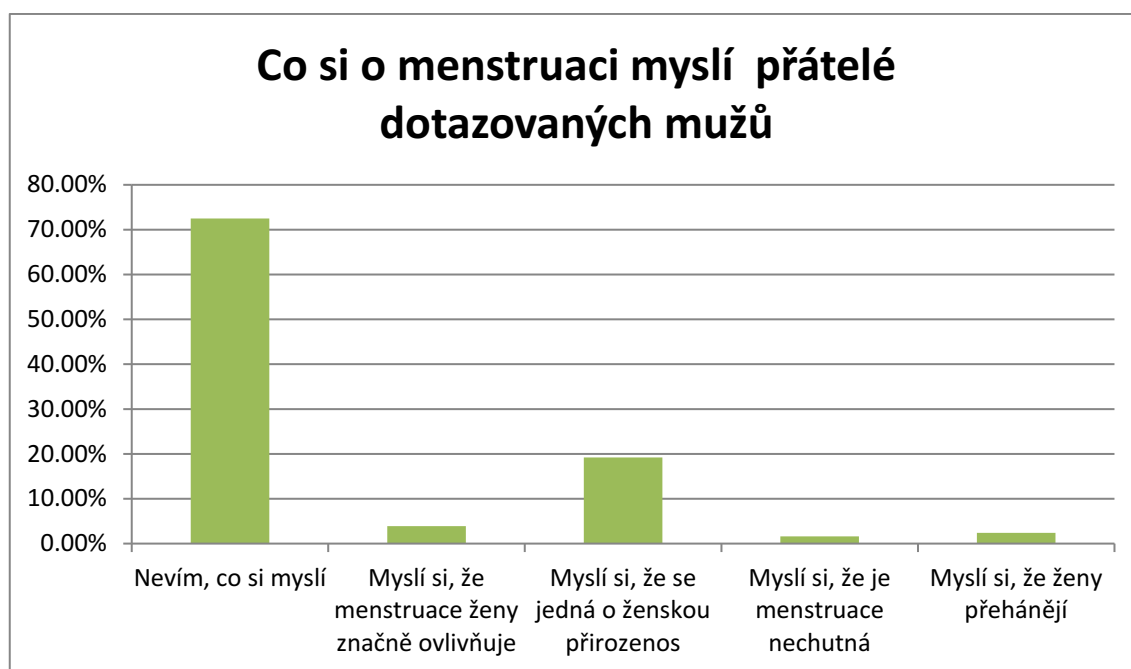
Petr (38 let): „Na tak s kamarádama se to rozebírá právě takovou tou humornou nadsázkou *moje stará to dostala, radši nejdu domu, budu tady s váma na pivě*. Nebo *má zase blbou náladu, bude po mě házet talíře* nebo tak.“

Pavel (42 let): „No s chlapama maximálně řešíme takový ty vtípky na přítelkyně a manželky, jako *hele dneska mám smůlu*, a podobný řeči v tomhle duchu.“

Jakub (51): „...hele takový to jakože kámoš řekl *ta moje je dneska nervní - má to dostat*. Ale víc o tom nemluvíme.“

Respondenti v online dotazníku odpovídali na otázku, zda vědí, jaký postoj k menstruaci zastávají jejich kamarádi, kdy 72% dotazovaných odpovědělo, že se s kamarády na toto téma nebaví a tedy jejich názor neznají.

Graf 6: Co si o menstruaci myslí přátelé dotazovaných mužů

(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

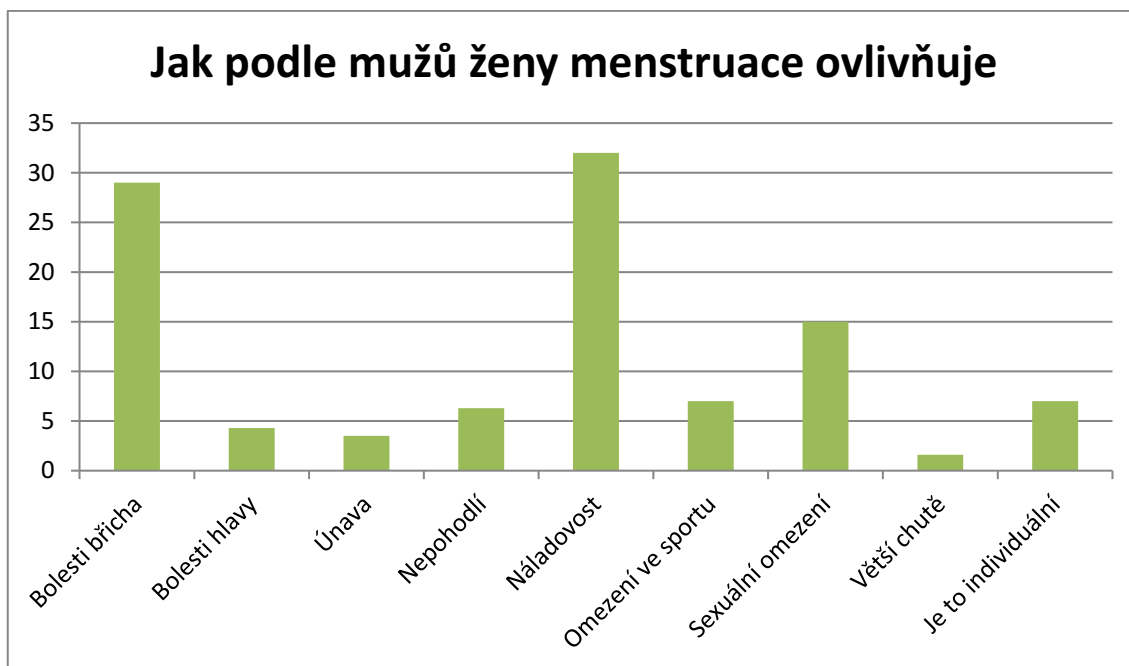
V této otázce se neukázaly rozdíly mezi generacemi jako výrazné.

Obecně si muži myslí, že menstruace ženy ovlivňuje jak fyzicky, tak psychicky, kdy tuto skutečnost uvedlo celých 95% respondentů v online

dotazníku a všichni respondenti v rozhovorech. Jako symptomy menstruace uváděli dotazovaní nejčastěji náladovost a bolest břicha.

Náladovost uvedli nejčastěji muži generace Y a nejméně muži generace Z a symptom únavy byl udáván pouze muži generace X. Ostatní varianty byly udávány totožně muži napříč generacemi.

Graf 7: Jak podle mužů ženy menstruace ovlivňuje

(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

Všichni muži účastníci se rozhovorů jako výrazný „vedlejší účinek“ menstruace uváděli také náladovost a podrážděnost.

Lukáš (29 let): „No jako náladovost to ovlivňuje hodně...je taková pruderní.“

Pavel (42 let): „Určitě to má vliv na náladu ženy, ale já to беру prostě s rezervou...“

Michal (26 let): „No některý dokážou bejt protivný – na vodstřel.“

David (45 let): „Hodně! Myslim, že ženu to ovlivňuje hodně. Ono samozřejmě záleží, protože v tom těle probíhají nějaké hormonální změny,

který se projevují často i na chování toho člověka a na jeho náladě, takže si myslím, že hodně."

Na otázku, zda si jedinci myslí, že ženu menstruace v nějakém směru omezuje, zmínili ve čtyřech případech respondenti v rozhovorech nemožnost návštěvy bazénu. Omezení, které zmínilo deset z dvanácti respondentů, je omezení sexuální. Přičemž jeden z mužů, který se o sexuálním omezení nezmínil, je zároveň nejmladší a ještě neměl vážnější vztah s dívkou, což je možná důvod, proč ho sexuální omezení nenapadlo.

Jiří (23 let): „...je to určitě zábrana v sexu, a když jsme to zkoušeli, tak jí to nebylo úplně příjemný, takže většinou čekáme třeba ten třetí den.“

Pavel (42 let): „...já si myslím, že to omezuje třeba ve sportu a samozřejmě v sexu.“

Tato skutečnost potvrzuje data z online dotazníku, kde bylo sexuální omezení třetí nejčastější odpovědí respondentů v souvislosti s omezením, které menstruace přináší.

V rovině fyzických omezení byla všemi respondenty během rozhovorů zmíněna bolest břicha, případně bolest hlavy.

Petr (38 let): „Měl jsem třeba spolužačku na střední škole, která když přišla a dostala to, tak měla šílený bolesti břicha, seděla se mnou v lavici a bylo mi jí vyloženě líto. Musela kolikrát fakt jít domu.“

Pavel (42 let): „...někdy i bolesti v oblasti podbříšku, když to přichází.“

Jakub (51 let): „některý holky maj fakt velký bolesti břicha, ale některý jsou zase v pohodě, tak je to asi individuální.“

Obecně je mužský pohled na menstruaci spíše negativní, kdy vnímají menstruaci jako především omezující cyklus ženského těla, který vedle potíží, které způsobuje ženám, zasahuje do života také samotným mužům, a to především na úrovni vztahu se ženou, kdy na věcné úrovni bývají partnerce k ruce ohledně

nutnosti nákupu hygienických pomůcek, ale zároveň muže ovlivňují v oblasti sexuálního života, kdy většina partnerek sex minimálně v prvních dnech krvácení odmítá.

Lukáš (29 let): „...no na začátku menstruace omezuje samozřejmě v sexu, ale pak když už to nemá tak silný, tak už jí to tolik nevádí.“

Michal (26 let): „...ze začátku je jasný, že nebude sex - no fajn - ale když už je z toho nejhoršího venku, tak v pohodě.“

Na sociální úrovni jsou pak muži konfrontováni se symptomy, které menstruaci doprovází. Ve vztahu pak tyto situace řeší buď snahou být ženě podporou, nebo volí opačnou variantu, kdy ženě nechávají prostor.

Petr (38 let): „...když mají muži doma ženskou, která to snáší špatně, tak i oni trpí. Musí být oporou samozřejmě, ale pokud ta žena to snáší špatně a má hodně špatnou náladu a je třeba i vzteklá, tak to maj asi fakt těžký.“

Bez nadsázky se dá na základě získaných dat tvrdit, že muži ženám menstruaci v nejmenším nezávidí.

Jiří (23 let): „...lituju ženy, že musí tohle prožívat.“

David (45 let): „...já je fakt lituju, protože jsem to nikdy nezažil, nejsem na to zvyklej a teď bych si měl představit, že bych měl každých - já nevím, kolik to je - jednadvacet dnů bych měl mít to, tak já bych cítil, že by mě to jako limitovalo.“

Mužům v dotazníku i v rozhovorech byla položena otázka, zda by o menstruaci dokázali říct něco pozitivního. Přes 40% respondentů uvedlo, že menstruace žádnou pozitivní stránku nemá a 41,7 dotazovaných uvedlo, že pozitivní stránkou menstruace je potvrzení o zdravotní stránce ženy. V tomto kontextu dotazovaní udávali, že je menstruace důležitá pro ženské tělo, jelikož se jejím prostřednictvím čistí.

Odpovědi z dotazníku: Pozitivní je, že se žena čistí; čistí se jí organismus; pročištění těla; díky menstruaci dochází k tzv. čištění;

Jedná se o popis menstruace, který uváděli taktéž respondenti během rozhovorů.

Jaromír (53 let): „...je to takový zvláštní očistný rituál.“

David (45 let): „No menstruace je vlastně čištění ženského organismu...“

Marek (34 let): „...je to očistný proces...“

Během menstruace se tělo zbavuje zdravé krve a tkáně, kterou tělo nepotřebuje, jelikož nedošlo k oplodnění vajíčka a tedy začíná nový cyklus. Oblíbený průměr menstruace jako čistícího procesu nicméně evokuje, že je v ženském těle něco nečistého, čeho je nutné se zbavit. Z tohoto označení dále plynou některé názory respondentů, kteří se o menstruaci vyjadřují v této rovině jako o nechutném krvácení.

Petr (38 let): „No vnímám to jako nechutný téma, tedy nechci říct nechutný, ale vlastně to tak je no.“

Roman (22 let): „No asi to na ženě není úplně přitažlivá věc.“

3.3 Komunikace o menstruaci

Pohledem rodičů je menstruace primárně ženským tématem, o čemž svědčí absence hovorů o menstruaci s chlapci. V rozhovorech respondenti, kteří mají sestru, uváděli, že bylo toto téma diskutováno vždy výhradně matkou s dcerou.

Jaromír (53 let): „no vzhledem k tomu, že mám starší segru a o menstruaci sem se dozvěděl až od kluků ve škole, tak to asi řešily s mámou separé.“

Roman (22 let): „No mamka to řešila se segrou a já sem buď nevěděl, o co jde, nebo to předpokládám řešily někde stranou bez nás s tátou.“

Rozhovory na téma menstruace podle respondentů neprobíhaly ani mezi rodiči, a pokud ano, tak nebyla tato témata probírána před nimi.

Dan (19 let): „Tak to vůbec netuším, jestli spolu o tom nějak rodiče mluví, minimálně určitě ne přede mnou.“

Pavel (42 let): „Hele asi ne...rodiče se přede mnou o těchto intimních věcech nebavili.“

Jaromír (53 let): „Moc se to nahlas nerozebíralo, máma nebyla moc komunikativní v tomhle, ona byla vychovatelka, takže veškeré tyhle konverzace na tohle téma a celkově intimní věci se doma neřešily.“

Komunikace na úrovni spolužáků podle respondentů probíhala především v úrovni „vtipných“ narážek na spolužačky, kdy tuto skutečnost přiznali všichni respondenti napříč generacemi.

Michal (26 let): „Jo myslim, že se dělala taková ta sranda, když holky nemohly na tělocvik, ale to jsme kluci jen rejпали do holek...“

Marek (34 let): „...já jsem byl přesně ten typ kluka, kterej dělal vůči holkám věci, který by neměl dělat. Takže jsem byl ten typ, co se holkám smál *haha něco máš na prdeli*. Takže pokud se stala nějaká nehoda, tak jsem to samozřejmě tý holce dal sežrat, protože samozřejmě nejenom, že by nám někdo řekl, že je to blbý, tím že vlastně neproběhla žádná ta

výchova a zároveň tehdy asi stejně, i kdyby nám to řekli, tak nám to bylo jako jedno.“

Jakub (51 let): „No kluci blbouni jsme si ještě z těch holek dělali prdel žejo.“

Konverzace mezi kamarády v dospělosti je podle respondentů velmi podobná, kdy už sice ženy nejsou „vtipným“ narážkám přítomny, ale nadále je v hovoru téma menstruace komunikováno na banální úrovni narážek na náladovost žen nebo absenci sexu.

Michal (26 let): „Nejsem si vědom, že bysme to někdy s klukama na pivu řešili, maximálně že někdo řekne *ještě domu nepudu, protože ta moje má krámy, takže se s ní nedá vydžet*. Ale víc asi ne.“

Pavel (42 let): „...záleží s jakou partou (smích), ale to jsou takový vtipy na přítelkyně/manželky, ale jako téma menstruace, to se jako neřešilo. Takže spíš jako *hele dneska mám smůlu*...a takhle jako v tomhle duchu. Ale samotný téma ne, takže jako spíš vtipky na ty přítelkyně.“

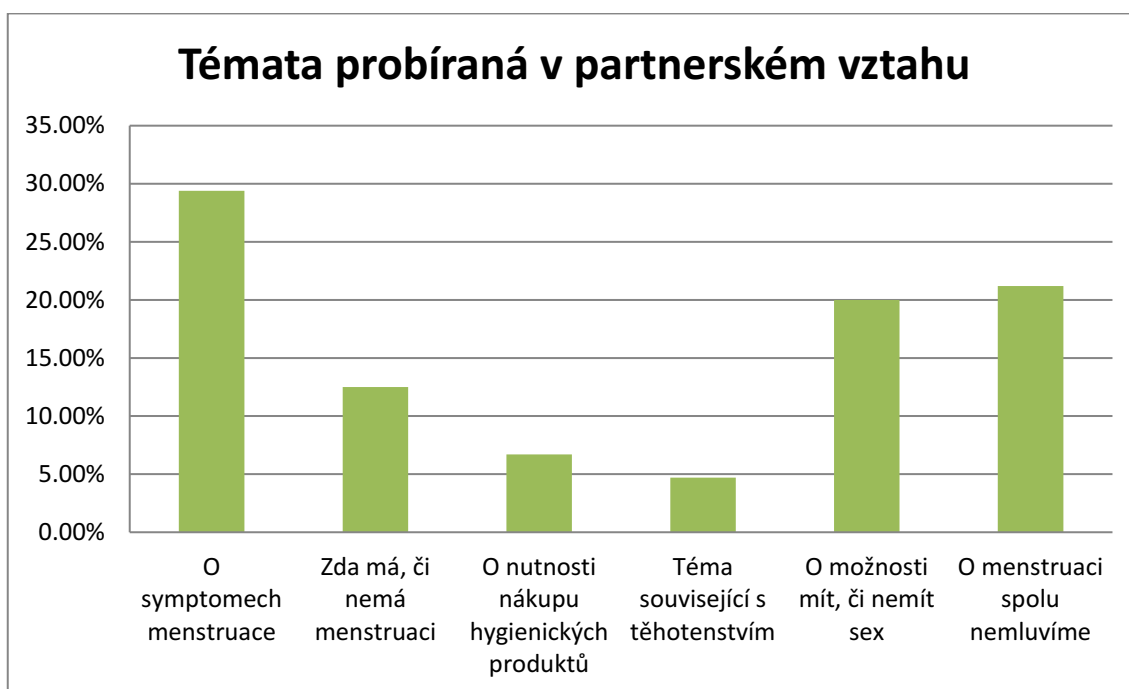
David (45 let): „Jo určitě se to řešilo ve spojení se sexem, jestli sex při menstruaci ano nebo ne a tak dále, ale jinak asi ne.“

Mezi jednotlivými generacemi nebyly odhaleny žádné rozdíly v komunikaci s rodiči, spolužáky nebo přáteli v dospělosti.

Komunikace o menstruaci na úrovni partnerů pak probíhá především na téma „vedlejších účinků“ ženských dnů, kdy ženy s partnery sdílí obtíže, které s periodou mají.

Symptomy menstruace s muži sdílí 29,4% žen. Druhá nejčastější odpověď byla, že komunikace o menstruaci ve vztahu neprobíhá, což uvedlo 21,2% dotazovaných a 20% mužů uvedlo, že je přítomnost menstruace zajímavá především kvůli možnosti (případně nemožnosti) mít s partnerkou sex.

Graf 8: Témata probíraná v partnerském vztahu

(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

Téma *o symptomech menstruace* uváděli generace X a Z častěji než generace Y a naopak varianta *o menstruaci spolu nemluvíme*, byla prostřední generací zmíněna nejčastěji. Výrazný rozdíl byl dále u odpovědi *o nutnosti nákupu hygienických produktů*, kdy takto odpovídali převážně muži generace X. Četnost odpovědi *o možnosti mít, či nemít sex* byla v jednotlivých generacích naprosto shodná.

V rozhovorech respondenti uváděli, že o menstruaci s partnerkami příliš nemluví. Pokud na téma přijde řeč, je obvykle spojena se sexem nebo jde o pouhé zjišťování, zda menstruaci partnerka právě má či nikoli.

Lukáš (29 let): „No jako mluvíme o tom málokdy, ale občas jo, spíš na to přijde řeč, když si chceme večer užít a ona že zrovna nemůže a tak. Jinak se o tom vesměs nebavíme.“

Michal (26 let): „No s manželkou o tom úplně nemluvíme. Ale není to stylem, že bysme nechtěli, ale prostě není důvod.“

Pavel (42 let): Spíš to řešíme jako časově - kdy by to měla dostat...Ale jako že bych se nějak zajímal, to úplně ne, když nejsou nějaký zásadní problémy.“

Značně vypovídající o způsobu komunikace na úrovni partnerského vztahu je v neposlední řadě skutečnost, že celých 11% mužů neví, jaké hygienické produkty používá jejich partnerka. Nejvíce mužů, kteří o variantě produktů svých partnerek nevědí, je v generaci Z - 6%, méně v generaci Y - 4% a v nejstarší generaci je to pouze 1%. Jedná se ve všech případech o muže, kteří nežijí ve společné domácnosti se svými partnerkami, což je jedna ze zásadních příčin, která s největší pravděpodobností s jejich nevědomostí souvisí. I přesto, že je tato skupina mužů znevýhodněna kvůli skutečnosti, že s partnerkami nesdílí koupelny, kde by mohly dámské hygienické produkty vidět, jedná se o poměrně velké procento partnerů z celkového počtu, kteří nemají informace o této oblasti života přítelkyně.

3.4 Stereotypy o menstruaci

Nedostatek informací mužů o menstruaci přispívá ke stereotypním názorům, negativním postojům a nepohodlí mužů o menstruaci mluvit. Z důvodu nedostatku informací o ženském cyklu muži často následují stereotypy, které o menstruaci panují a stávají se zároveň důležitými aktéry šíření stereotypů samotných. Rozšířeným stereotypem na téma menstruace je její automatické spojování se špatnou náladou, podrážděností a přecitlivělostí. Ačkoli během menstruačního cyklu dochází k hormonálním změnám, je jejich vliv na ženy značně individuální. Špatná nálada ženy nemusí vždy souviset pouze s konkrétní fází menstruačního cyklu, ale může být pouze reakcí na danou sociální situaci nebo událost. Z dat výzkumu je však zřejmé, že stereotyp spojující špatnou náladu a menstruaci je velmi rozšířený. Pouze u jednoho z respondentů účastnícího se rozhovoru, který taktéž označil náladovost jako faktor odkazující k právě probíhající menstruaci, byla patrna jistá reflexe vlastního pohledu na ženské změny nálad, kdy sám nepřímo označil svůj pohled jako podléhající určitému stereotypu.

Roman (22 let): „Ale je možný, že to jako připisuju všem ženským, který jsou zrovna na ránu, že je jako omlouvám, že maj určitě krámy, a proto se takhle chovaj.“

Dalším stereotypem, který přetrvává v naší společnosti od dob, kdy ženy neměly na výběr z široké nabídky hygienických produktů, je přesvědčení, že ženy během menstruace nesmí navštěvovat bazén.

Roman (22 let): „No tak omezuje je to v nějakých aktivitách, hodně ve sportu a určitě v plavání.“

Tomáš (48 let): „...asi si nepůjde někam zaplavat...takže ať je to plavání, saunování, prostě tydle věci, tak ty prostě nemůže.“

David (45 let): „Myslím, že to omezení tam je, nemůžou se koupat a do bazénu nemůžou.“

3.5 Menstruační diskurzy

Ve výzkumu se objevily tři diskurzy, v rámci kterých muži na menstruaci nahlíží. Významným diskurzem objevujícím se v rozhovorech i dotaznících je diskurz biologický, kdy je na menstruaci nahlíženo jako na přirozený proces nezbytný pro reprodukci. Ženské tělo je nahlíženo jako přirozeně cyklicky krvácející.

Michal (26 let): „Menstruaci vnímám jako přirozený proces a zároveň mají ženy můj obdiv...Nemaj to jednoduchý;“

Lukáš (29 let): „Jak říkám, je to součást ženského těla...a jako vnímám to jako běžnou věc, která se prostě musí každé měsíce stát.“

Odpovědi z dotazníku: Je to přirozený proces, kterej se nedá ovlivnit; Beru to jako přirozenou součást ženského světa; Prostě to k ženám patří.

S biologickým diskurzem je blízce spojen také diskurz lékařský, v rámci kterého muži vnímají menstruaci lékařskou perspektivou, kdy ženské dny provází nepříjemné symptomy, jako jsou především bolesti nebo únava.

Marek (34 let): „Tak samozřejmě ono je to ve své podstatě poruchou, já to teda tak nechci nazvat, porucha to samozřejmě není. Jako z medicínského pohledu je vlastně porucha, když to ženský nemaj, ale jakýkoli omezení, který ty lidi maj a je to úplně jedno, jestli to vznikne alergií nebo tak, ale je to prostě omezení - takže žena má v tomhle docela problém, protože je omezená hned několika věcmi, kdy jí bolí břicho, hlava a je třeba unavená.“

Tomáš (48 let): „S partnerkou jsme menstruaci řešili jen z hlediska lékařského, když nastal nějaký problém, takže ze zdravotního hlediska. Nic jiného na tom k řešení není.“

Nejvýraznější se v rozhovorech i v dotaznících ukázal diskurz sociální, kdy symptomy menstruace zasahují do sociálních interakcí. Mužské tělo je vnímáno jako stabilní v kontinuální rovině - chápáno jako zdravé a „normální“, jelikož není zatíženo hormonálními změnami a samotnou menstruací. Na ženské tělo je

v této rovině nahlíženo jako na dějiště pravidelných výrazných hormonálních projevů. V tomto smyslu už není žena vnímána pouze optikou biologického diskurzu, ale významněji diskurzem sociálním, kdy mají hormonální změny v těle ženy vliv na její chování, což ovlivňuje také její vztahy. Za problémy v mezilidských vztazích je obviňována žena, protože jsou projevy podrážděnosti nebo vznětlivosti připisovány symptomům menstruace. Symptomy menstruace jsou v této rovině klasifikovány jako psychická porucha, čímž je patologizována významná součást ženství.

Jiří (23 let): Jako jinak je taky dramatická, ale přitom je to fakt takový jiný a smějem se tomu občas, že jí třeba vadí, že jsem jí nedal mobil na nabíječku v tu sekundu, kdy to chtěla, tak začne ječet a pak si to uvědomí a začne se smát. Jako někdy mě to začne taky už štvát, že po dlouhým dnu na ni vyjedu.

Michal (26 let): „Ženská je na chlapa protivná – je příjemná jak osina v zadní části lidský anatomie (smích).“

Marek (34 let): „...my se s přítelkyní pravidelně jednou měsíčně rozcházíme, protože mě vždycky během toho jejího období něčím našťve.“

Lukáš (29 let): „...když se chytmem, tak ji říkám *dobře ti tak, že tě to bolí* nebo něco podobného, jako když mě zrovna našťve, protože je kvůli krámům protivná.“

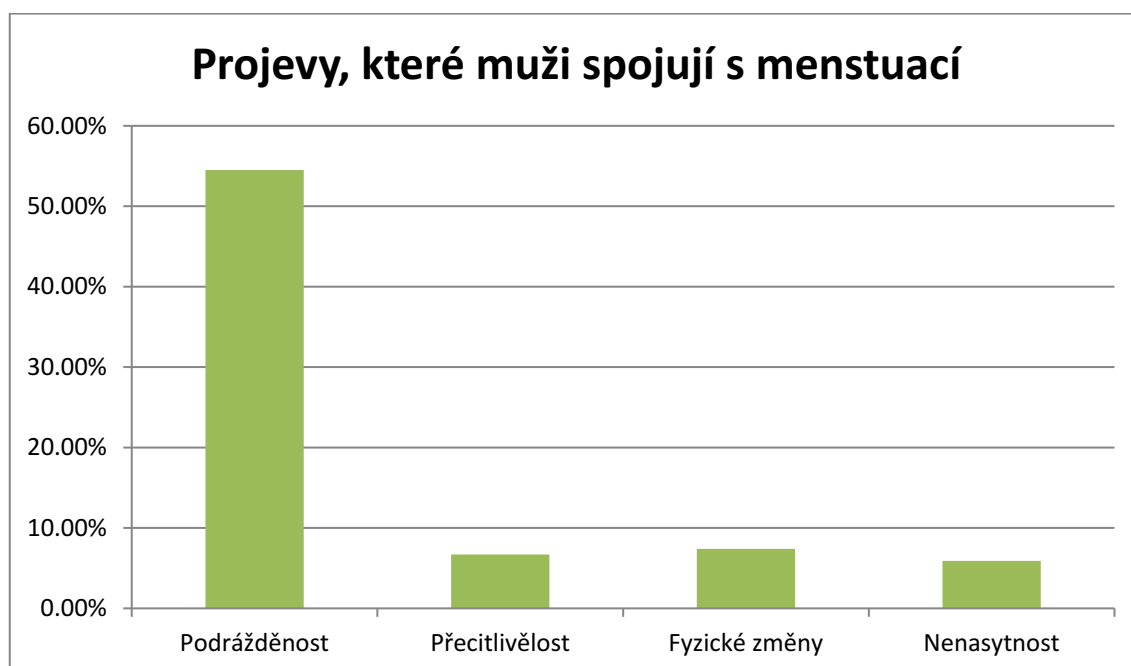
Odpovědi z dotazníku: Oproti časově stabilnímu chování mužů (a to v tom dobrém i špatném) jsou ženy oscilujícími kyvadly nálady.

Náladovost byla muži popisována jako faktor, podle kterého poznají, zda má žena menstruaci. Hormonálně nestabilní je nicméně z biologického hlediska fáze luteální, taktéž nazývána jako fáze PMS (premenstruační syndrom). Dle dat z výzkumu je však zřejmé, že muži automaticky připisují špatnou náladu následkům samotné fáze krvácení.

Odpovědi z dotazníku: Ale teda určitě to prostě změní náladu, že jsou prostě protivný...; Menstruace je fakt ovlivňuje, jsou náladový a hádavý; Často mění náladu a je podrážděná; Když má krámy tak hrozně často mění náladu a názory mění fakt z minuty na minutu; Poznám, že to má podle nálady – tak 75% že se trefíš; Je nasraná, protože má krámy.

Respondenti v online dotazníku odpovídali na otázku, zda na ženě dokážou poznat, zda má právě menstruaci, kdy celých 65% dotazovaných odpovědělo, že ženské dny zvládnou identifikovat. Přes polovinu respondentů uvedlo, že hlavním symptomem, který podle nich odkazuje na právě probíhající menstruaci, je podrážděnost. Dále uváděli jako „vedlejší účinky“ menstruace přecitlivělost, větší chuť na sladké i slané, a v neposlední řadě také fyzické změny, jako je zvětšení prsou nebo zhoršení pleti.

Graf 9: Projevy, které muži spojují s menstruací

(Zdroj: vlastní výzkum – online dotazník; N: 285)

Krvácení je jediný jev menstruačního cyklu, který je možno sledovat vně ženského těla. Zároveň ho muži výrazněji vnímají jako část cyklu, který ženu ovlivňuje nejvíce, protože s ní mají spojeno nejvíce starostí (nákup hygienických pomůcek, častější návštěva toalet, starost o zabránění protečení apod.). Současně

je fáze krvácení jediná část cyklu, která zasahuje nějakým způsobem také do života muže, a to zejména v rovině sexuálního života, nebo již zmíněné nutnosti nákupu hygienických pomůcek. Z těchto důvodů možná připisují všechny symptomy především této fázi, protože je pro ně tato fáze nejsnadněji identifikovatelná.

Často tak dochází k etiketování ženy jako právě menstrující na základě projevů jejích emocí a nálady. Muži v této rovině odsuzují ženy za neschopnost kontrolovat své emoce, a v některých případech dokonce symptomy menstruace zlehčují a obviňují ženy, že menstruaci využívají jako výmluvu.

Jaromír (53 let): „Některý to prožívají až fakt zbytečně dramaticky, ono možná je to odraz, jak oni na tom vůbec jsou jako psychicky celkově, jak jsou na tom mentálně a jak dokážou pracovat s emocema a tadyty věci.“

Jiří (23 let): „No když mě hodně štve, tak se třeba naštvu taky. Takže je prostě víc protivná a občas dělá fakt zbytečný drama.“

Lukáš (29 let): „Tak jako já si myslím, že i když většina žen tvrdí, že je to omezuje, tak podle mě úplně ne, tak jako v dnešní době jsou tampony dost savý a tak dále, že je to jako nemusí nějak omezovat ne?“

Dotazník: Je to něco jako chlapská rýmička; Holky to přehání; Menstruace je pro mě důvod, proč jít do hospody.

Menstruace se následně stává nástrojem mužů k zesměšňování žen, čímž je posilována patriarchální genderová hierarchie. Respondenti v rozhovorech, stejně jako v dotaznících, uváděli vtipy, které na téma menstruace znají.

Dotazník: Já prostě nevěřím ničemu, co pět dní krvácí a neumře; Na červenou já nejezdím; Ženský maj menstruaci, protože chlapům furt pijou krev, tak se tý přebytečný krve prostě musej jednou za čas zbavit.

4. Shrnutí výzkumu

Výzkum si kladl za cíl odhalit, jakým způsobem muži z generací X, Y a Z nahlíží na ženské dny, přičemž hypotéza kvantitativní části výzkumu predikovala odlišnosti mezi generacemi. Analýza dat potvrdila, že jsou aspekty, ve kterých se pohledy na ženské dny mezi generacemi odlišují. Současně výzkum odhalil také aspekty a témata souvisejí s menstruací, na které muži nahlíží podobně bez ohledu na věk. Vzhledem k tomu, že výzkum obsáhl více dimenzí, ve kterých se muži s menstruací setkávají a v rámci kterých jsou s ženskými dny konfrontováni, není možno na stanovenou hypotézu odpovědět jednoduše ano nebo ne. Jelikož je výzkum dominantně kvalitativní, není ani žádoucí spokojit se s potvrzením či vyvrácením hypotézy, ale je na místě výzkumný problém podrobně popsat.

Pro přehledné shrnutí všech aspektů a pohledů mužů na menstruaci budou na tomto místě postupně zodpovězeny všechny výzkumné otázky prostřednictvím výše uvedených výsledků výzkumu.

Jakým způsobem se muži z generací XYZ učí o ženských dnech?

Muži všech generací se nejčastěji seznamují s menstruací prostřednictvím spolužáků, dále pomocí rodičů, sexuální výchovou a nebo díky partnerce.

Nejčastějším zdrojem seznámení bývají spolužáci, kdy se bohužel nejedná o detailnější popis menstruačního cyklu, ale o pouhé elementární informace, které mají za následek nedostatečnou znalost mužů o ženském cyklu. Tento nedostatek informací má v některých případech výrazný dopad na vztah k ženám, kdy muži často identifikují prožívání ženských dnů za předstírané nebo zbytečně dramatické.

Druhým frekventovaným způsobem, kterým se chlapci učí o ženském cyklu, je pomocí rodičů. V tomto případě dochází k seznámení s menstruací nejčastěji prostřednictvím zvědavých otázek chlapců ohledně dámských hygienických produktů. Odpovědi rodičů jsou i v tomto případě značně banální,

Jelikož pokládají menstruaci za převážně ženskou záležitost. Jelikož jsou muži ve svém životě s menstruací nutně konfrontováni, a to prostřednictvím matky, partnerky případně dcery, je žádoucí, aby měli o ženském cyklu dostatek informací a mohli tak porozumět všem aspektům ženskosti a nechápat menstruaci pouze jako překážku v sexuálním životě nebo jako příčinu podrážděnosti žen.

Sexuální výchova jako zdroj seznámení je třetí nejběžnější varianta. V tomto případě byla respondenty zmiňována skutečnost, že byli žáci během sexuální výchovy rozděleni na chlapce a dívky, kdy byla látka přizpůsobena konkrétní skupině. Vynechávání chlapců z edukačního procesu zaměřeného na menstruaci je však opět příčinou nízké úrovně jejich znalostí.

Detailnější seznámení s biologickým principem ženského cyklu je v pozdějším věku probíranou látkou přírodopisu, případně biologie. Výzkum nicméně prokázal, že převážná část mužů nedokáže proces menstruačního cyklu popsat, což nutně souvisí s pohledem, který muži na menstruaci mají.

Způsob seznámení s menstruací je totožný v generacích Y a Z, ale v generaci X se liší. Příslušníci nejstarší generace si nejčastěji nedokážou vzpomenout, kdy se s ženskými dny setkali poprvé, což pravděpodobně souvisí s faktem, že – jak sami muži říkají – je to dávno. Podle mužů, kteří si svou první vzpomínku pamatují, jsou typickými zdroji spolužáci a následně rodiče – shodně jako u generací Y a Z. Třetím nejčastějším zdrojem seznámení s menstruací je sexuální výchova, prostřednictvím které však muži generace X nemohli být seznámeni, jelikož v době, kdy školu navštěvovali, nebyl tento předmět do výuky zařazen.

Všechny výše uvedené varianty, kterými se chlapci seznamují s menstruací, posilují její tabulaci. Ženské dny jsou od počátku vnímány jako něco tajného, co matka před synem skrývá a o čem si spolužáci povídají jako o tajemství. Chlapci tak od počátku vnímají, že je menstruace téma, o kterém se otevřeně nemluví a tento názor si přenáší do dospělosti.

Stejné zjištění o způsobu seznámení chlapců s menstruací pochází z výzkumů v USA a Austrálii, které odhalily, že nejčastější způsoby seznámení chlapců s menstruačním cyklem jsou značně neformální, kdy podle tvrzení některých jedinců se o ženských dnech dozvěděli prostřednictvím jistého „záhadného incidentu“, kdy například sestra dostala menarche, nebo slyšeli nějakou konverzaci mezi dívkami. Muži jsou tak velmi často méně informovaní než ženy a často nejsou schopni popsat princip menstruačního cyklu (Erchull in Bobel, 2020: 396-397).

Jakým způsobem muži z generací XYZ prezentují ženské dny?

Způsob, jakým muži ženské dny prezentují, vychází ze samotného pojmenování, které pro její označení používají. Z výzkumu vyplývá, že se muži často formálnímu pojmenování vyhýbají a používají rozšířené eufemismy. Nejčastěji je užíváno slovní spojení jako *dostat to* nebo *mít to*, což jsou pojmenování vycházející z tabuové generalizace, kdy je konkrétní jev pojmenováván obecnějšími názvy (Christou, 2018: 119). Dalším frekventovaným pojmenováním je expresivní slangové označení *krámy* a hned po něm oficiální označení *menstruace*.

Pro každou generaci je typické používání jiného označení. V generaci X je nejčastěji užíváno slovo *menstruace*. V prostřední generaci je nejběžnější označení *to* a generace Z preferuje eufemismus *krámy*. Charakteristické pojmenování menstruace v jednotlivých generacích je pravděpodobně odrazem sociálních kontaktů, které mají jedinci nejčastěji právě v rámci své generace. Zároveň je možno uvedená pojmenování seřadit podle zabarvení, kdy *krámy* jsou označením značně expresivním až téměř obskurním, pojmenování *to* vychází ze snahy obejít nutnost vyřčení formálního názvu a jako poslední samotné slovo *menstruace*, které je bezesporu nejserióznější variantou. V této perspektivě je možno nahlížet na užívání konkrétních pojmenování jako na trend vývoje oblíbenosti užívání konkrétních označení ve vztahu k věku jedince.

Muži během konverzace upravují výběr konkrétního pojmenování podle sociální situace, podle kontextu i v závislosti na diskurzu. S přáteli na pivu je pro ně tak přirozené použít eufemismus *krámy*, ale například u doktora vnímají jako správné zvolit formální pojmenování *menstruace*.

Četné využívání eufemismů pro slovo menstruace udržuje tabu ženských dnů, kdy je část ženskosti utlačována prostřednictvím jazyka (Walker, 1997: 2). Neustále se tvořící nové eufemismy toto komunikační tabu posilují (Rolendo, Chrisler, 2011: 5).

Samotnou menstruaci vnímají muži jako přirozený proces ženského těla, který se projevuje především změnami nálad. V této rovině je často podrážděnost žen vysvětlována automaticky jako symptom menstruace. Do života muže menstruace zasahuje právě prostřednictvím vypořádávání se s „náladovostí“ žen a absencí sexu na delší či kratší období. Z těchto důvodů vnímají ženské dny jako období, které je nutno přežít.

Výzkum prokázal, že muži na menstruaci nahlíží prostřednictvím obtíží, které ženské dny způsobují právě jim. Ačkoli je tedy menstruační cyklus exkluzivní výbava ženského těla, díky které dochází k reprodukci, je muži tato skutečnost přehlížena a výrazněji vnímají menstruaci jako nutnou nepříjemnost, která zasahuje do jejich života prostřednictvím symptomů a omezení, které je v partnerském vztahu ovlivňují.

Mezi generacemi výzkum neodhalil výrazné odchylky v nahlížení na symptomy nebo omezení, které menstruace přináší. Na základě kvalitativního výzkumu je možno odhalit jistou změnu v nahlížení na menstruaci a ve schopnosti o menstruaci komunikovat, kdy jsou starší muži více otevření a ačkoli definují stejné symptomy a omezení jako mladší jedinci, je jejich postoj o poznání pozitivnější, kdy je znát, že jsou smířeni se všemi aspekty menstruace a přistupují k nim jako k cyklu, který je ženskou součástí.

Jakým způsobem komunikují muži z generací XYZ o ženských dnech s rodiči, přáteli a partnerkou?

Z výzkumu vyplývá, že rodiče vnímají menstruaci jako výhradně ženskou záležitost, proto nepokládají za důležité s principem ženských dnů seznamovat své syny a tuto povinnost přenechávají na škole případně až na první partnerce. Pokud je tedy téma menstruace vůbec otevřeno, dochází tak nejčastěji prostřednictvím zvědavých otázek chlapců ohledně dámských hygienických pomůcek, které bývají zodpovězeny pouze v základní faktické rovině. Téma menstruace není před chlapci v rodině otevíráno a matky ženské dny obvykle celkově spíše skrývají. Komunikace o ženských dnech mezi rodiči a syny není běžnou záležitostí a dochází k ní ve většině případů pouze iniciativou chlapců samotných.

Komunikace s přáteli, tedy mezi muži, ve hlubší rovině neprobíhá. Pokud je téma komunikováno, dochází k tomu především prostřednictvím „vtipných“ poznámek a narážek na přítelkyně, manželky, případně ženy obecně. „Vtipné“ narážky souvisí většinou s náladovostí žen nebo s nutnou sexuální abstinencí.

Téma menstruace na úrovni partnerů souvisí nejčastěji se symptomy menstruace, kterými jsou nejčastěji bolesti břicha, hlavy nebo únava. Tyto obtíže bývají ženou s partnerem sdíleny a středem komunikace tak bývá snaha tyto obtíže zmírnit. Symptomy s partnerkou probírá necelých třicet procent mužů, přičemž přes dvacet procent partnerů se svými přítelkyněmi/manželkami o menstruaci vůbec nemluví, dalších dvacet procent zajímá pouze, zda žena menstruaci právě má nebo nemá a dalších dvacet procent přítomnost menstruace zajímá především kvůli možnosti mít, případně nemít sex.

Napříč generacemi se neukázaly rozdíly v komunikaci s rodiči nebo přáteli jako výrazné. Odchytky je možno identifikovat na úrovni témat o ženských dnech mezi partnery, kdy pro generaci X a Z byly nejčastějším tématem identifikovány hovory související se symptomy menstruace a v generaci Y muži nejčastěji uváděli, že o menstruaci s partnerkami nemluví. O nákupu

hygienických produktů se svými partnerkami nejčastěji hovoří muži z generace X a možnost mít sex či nemít sex je shodně komunikována ve všech generacích.

Skutečnost, že i na úrovni partnerského vztahu není komunikace o ženských dnech běžným tématem, může vycházet od mužů, jelikož vnímají menstruaci od dětství jako téma, o kterém se nemluví a je striktně ženské, což je důvod, proč pokládají tuto variantu za správnou. Na druhou stranu může být banální úroveň komunikace o menstruaci v partnerském vztahu podporována i samotnými ženami. V této rovině je možno mluvit o sexualizované menstruaci, kdy je menstrující tělo zároveň sexuálním objektem. Jedná se o teorii sexuální objektivizace, kdy objektivizací je míněno vnímání těla jiného člověka odděleně od jeho osobnosti. Teorie objektivizace vychází z předpokladu, že jsou ženy objektivizovány neboli zpředměťovány a následně je s nimi jako s předměty zacházeno. Jako sexuální objektivizace je tedy chápáno vnímání těla ženy jako objektu mužské sexuální touhy (Szymansky, 2011: 7-8). Ženy následně přijímají hodnotící mužský pohled a jeho perspektivou na své tělo nahlíží. Být krásná v této rovině znamená být krásná pro muže a tedy být zároveň žádoucí. Ideální ženské tělo je taktéž dokonalé tělo pro sexuální požitok, kdy krvácení během menstruace tuto dokonalost narušuje. Z toho důvodu se ženy snaží před muži menstruaci skrývat, aby jejich tělo neztratilo v očích mužů na dokonalosti. V partnerském vztahu se tyto dvě roviny nejspíše vzájemně prolínají.

Komunikace zaměřená na menstruaci podle výše uvedeného následuje menstruační etiketu, kterou je možno chápat jako soustavu pravidel, které řídí interakci mezi jedinci. Prostřednictvím menstruační etikety jsou vyjednávány fyzické projevy a kulturní významy menstruace. Menstruační etiketa tak určuje jaký jazyk je možno použít, co může být vysloveno a co musí zůstat skryto. Postatou menstruační etikety je požadavek uchování menstruace mimo veřejná témata (Young, 2005).

Obecně lze říci, že je mužům komunikace na téma menstruace nepříjemná, kdy nepohodlí mluvit o ženských dnech vychází v první řadě z nedostatku informací, a v druhé řadě souvisí s minimem příležitostí o tématu

mluvit, jelikož komunikovat o menstruaci veřejně podle menstruační etikety není vhodné. Je zřejmé, že muži menstruační etiketu následují.

Z výzkumů USA a Austrálie je patrné, že pro chlapce je nepříjemné se o menstruaci učit, a tyto pocity si přenáší do dospělosti, kdy je jim konverzace na téma menstruace nepříjemná. Taktéž tyto výzkumy odhalily za jednu z příčin nepříjemných pocitů nedostatek informací. Někteří muži v USA uvedli, že očekávají, že před nimi bude partnerka důkazy o menstruaci skrývat, na druhou stranu v Austrálii se účastnili výzkumu i jedinci, kteří prostřednictvím komunikace o menstruaci s partnerkou svůj nekomfort spojený s tímto tématem minimálně v rámci partnerského vztahu odstranili (Erchull in Bobel, 2020: 400-401).

Jaké stereotypy se v pojetí ženských dnů vyskytují?

Stereotypy, které panují o menstruaci a které jsou posilovány muži, souvisí především se symptomy menstruace. Stereotyp je zjednodušený, schematický, hodnotící reflex sociální skutečnosti, která vychází ze samotné praxe sociální skupiny. Konkrétní skupina dané stereotypy tvoří a zároveň posiluje. Opakovaným spojováním daných symbolů s konkrétní kategorií jevů jsou stereotypy zakořeňovány v podvědomí lidí (Bauman, 1965).

Stereotyp je zafixovaná charakterizace určité sociální skupiny (Giddens, 2013: 995). V případě menstruace je to typické identifikování podrážděných žen jako právě menstrujících. Hormonálním změnám, které jsou součástí menstruačního cyklu, však podléhá každá žena jinak. Není tedy možno jakoukoli špatnou náladu spojovat se symptomy menstruace, jelikož spouštěčem může být konkrétní sociální situace, nebo osobní důvody.

Stejně výsledky přinesla studie provedená v Austrálii, kdy řada kulturních stereotypů souvisí s přesvědčením, že součástí menstruace jsou nadměrné emoce (Erchull in Bobel, 2020: 400). Výrazněji však v těchto výzkumech muži

rozlišovali emoce, které souvisí s PMS a které s menstruací, než tomu bylo v mém výzkumu.

Dalším stereotypem, který je mezi muži rozšířený, je přesvědčení, že si ženy nemohou jít během menstruace zaplavat. Vzhledem k široké nabídce hygienických produktů však ve skutečnosti není návštěva bazénu dnes ženám během menstruace odepřena. Tento rozšířený stereotyp patrně souvisí s úrovní komunikace mezi muži a ženami, která je často pouze na věcné úrovni, proto je tento stereotyp ve společnosti stále silně rozšířený.

Jaké diskurzy je možno v pohledu mužů na menstruaci identifikovat?

Menstruace je muži komunikována v rámci tří hlavních diskurzů, kterými jsou diskurz biologický, lékařský a sociální.

V rámci biologického diskurzu nahlíží muži na menstruaci jako na přirozenou součást života ženy. Muži rozumí důležitosti menstruačního cyklu v souvislosti s reprodukcí a jako takové ženské dny respektují. Zároveň si jsou vědomi, že perioda s sebou vedle biologické důležitosti přináší i řadu omezení, se kterými se žena musí každý měsíc vypořádat. Z perspektivy biologického diskurzu muži vnímají menstruaci jako cyklus, který ženám v žádném případě nezavídí (ačkoli díky němu žena může otěhotnět) a ženy litují.

Lékařský diskurz je blízce spojen s diskurzem biologickým. Muži chápou menstruaci jako potvrzení zdraví ženy, a naopak jakékoli odchylky nebo nepravidelnosti jako možný znak onemocnění.

Nejvýznamnějším v kontextu této práce se ukazuje diskurz sociální. V této rovině muži vnímají, že menstruace zasahuje do sociálních interakcí žen. Ženské tělo je vnímáno jako dějiště hormonálních projevů, které mají vliv na sociální vztahy. Žena je takto obviňována za problémy ve vztazích kvůli její podrážděnosti či náladovosti, což jsou projevy, které podle mužů souvisí s menstruací. Na jednu stranu je tak věcně přistupováno k symptomům

menstruace jako k přirozené danosti, a na straně druhé je za tyto symptomy žena obviňována, jako za projevy, které by měla být schopna koordinovat.

V sociálním diskurzu dochází k etiketizování ženy jako právě menstrující na základě projevů jejího chování. Jako chování související s probíhající menstruací muži definují především podrážděnost, náladovost nebo hádavost. Hormonálně nestabilní je však z biologického hlediska fáze luteální, během které dochází ke kolísání hormonálních hladin, což má za následek soubor psychických znaků, kterými jsou především prudké změny nálad, napětí, úzkost, nervozita, záchvaty vzteku nebo potíže se soustředěním (Brizendine, 2007: 78). Tyto projevy jsou nejintenzivnější v posledních pěti dnech luteální fáze a rychle odeznívají s nástupem menstruace (Backstrom, 1983).

Z výše uvedeného vyplývá, že muži premenstruační symptomy připisují právě samotné menstruaci, k čemuž dochází kvůli tomu, že fáze krvácení je pro muže nejnadhěji identifikovatelná, jelikož do jejich života zasahuje, a to buď kvůli sexuálnímu omezení, nebo nutnosti nákupu hygienických produktů.

Menstruace se v rovině sociálního diskurzu stává nástrojem mužů k zesměšňování žen prostřednictvím „vtipných“ narážek, které většinou vychází právě z „vedlejších účinků“ menstruace, případně souvisí se sexuální pauzou, za kterou je opět připisována vina partnerce. Tímto muži posilují patriarchální genderovou hierarchii a utvrzují se v dominanci nad ženami, kdy sami sebe vnímají jako „lepší“ protože nejsou „otroky“ symptomů menstruace.

V sociálním diskurzu ženských dnů je možno odhalit dva typy moci, které Fairclough definuje jako moc v rámci diskurzu a moc za diskurzem. Nositelem moci v rámci konkrétního diskurzu se stává jedinec, který diskurz ovládá. V rovině sociálního diskurzu menstruace je tímto nositelem moci muž, který svou moc uplatňuje prostřednictvím samotné menstruace, která je vnímána jako nechtěný aspekt ženské přirozenosti (ačkoli je stěžejní pro lidskou reprodukci). Prostřednictvím „zesměšňování“ žen a samotné menstruace – která je součástí ženství – dochází k posilování dominance muže. Druhým typem moci je moc za

diskurzem, který funguje jako tzv. skrytá hybná síla, pomocí které jsou diskurzy podporovány samotnými svými pravidly. V sociálním diskurzu menstruace jsou těmito hybnými silami stereotypy, menstruační etiketa a sexualizovaná menstruace. Nejrozšířenějším stereotypem je etiketizování žen jako právě menstruujiících na základě jakýchkoli nepříjemných projevů ženského chování. Z tohoto stereotypu následně vychází výše uvedené narážky mužů a oblíbené vtipy o menstruaci. Menstruační etiketa sociální diskurz menstruace podporuje právě svým požadavkem uchovat menstruaci mimo veřejný prostor a udržet muže mimo tento ženský „problém“. Vynecháváním mužů z komunikace o menstruaci ale samotné muže utvrzuje v názoru, že informace, které o menstruaci mají, jsou dostatečné. Jak je však uvedeno výše, nedostatečná informovanost mužů o ženském cyklu má vliv na jejich názory a postoje k menstruaci. V neposlední řadě kvůli nedostatečné znalosti muži posilují stereotypy, které v naší společnosti o menstruaci panují. Třetí hybnou silou je sexualizovaná menstruace, kdy je menstruujiící tělo současně sexuálním objektem. Jedná se o teorii sexuální objektivizace, kdy je vnímání těla odděleno od osobnosti. Podstata teorie spočívá v tom, že ženy přijímají mužský pohled a jeho perspektivou pak sami na své tělo nahlíží. Cílem ženy je tedy být krásná pro muže, což znamená být také dokonalá pro sexuální požitek. Ženy se před muži snaží svou menstruaci skrývat, protože krvácení z mužské perspektivy narušuje dokonalost ženského těla jakožto objektu sexuální touhy. Podstata této teorie tedy opět vychází od muže jako nositele moci, který určuje, co je žádoucí a co nikoli.

Závěr

Práce se zabývala mužským pohledem na ženské dny. Výzkum byl realizován kvalitativní i kvantitativní výzkumnou strategií, kdy byla data získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a zároveň pomocí online dotazníku. Smíšený výzkum byl zvolen především z důvodu minimalizace úskalí, která s sebou přináší výzkum, kdy může být pro jedince nepříjemné o daném tématu hovořit.

Výzkum se zaměřil na způsob, jakým se muži učí o ženských dnech, jak menstruaci prezentují a dále se zabýval způsobem, jakým muži o menstruaci komunikují. Současně si dal výzkum za cíl odhalit stereotypy, které o menstruaci panují, a diskurzy, v rámci kterých muži na menstruaci nahlíží. Výzkum se zaměřil na muže z generací X, Y a Z, přičemž si kladl za cíl odhalit, zda se ve výše uvedených otázkách mezi generacemi objevují rozdíly.

Stěžejním se ukázalo zjištění, že mužský názor na menstruaci je výrazně ovlivněn těmi aspekty menstruace, které zasahují do mužského života, jako je nutnost nákupu hygienických produktů, absence sexu nebo ženské nálady. Tento úhel pohledu je umocněn skutečností, že muži velmi často nedokážou popsat, co se během menstruačního cyklu v těle ženy děje, z čehož vychází časté hodnocení symptomů menstruace jako přehnaných nebo předstíraných. Neznalost mužů vychází ze způsobů, kterými jsou muži s menstruací seznamováni, kdy se nejčastěji jedná o neformální zdroje, jakými jsou spolužáci nebo kamarádi. Dále chlapce s ženskými dny seznamují rodiče, kteří nejčastěji reagují na jejich zvědavé otázky související s ženskými hygienickými produkty. Oficiálním zdrojem seznámení je školní sexuální výchova a poslední možností je seznámení prostřednictvím první partnerky. Všechny uvedené zdroje poskytují chlapcům pouhé elementární informace o ženských dnech, což má vliv na postoj mužů k menstruaci.

Omezené znalosti o menstruaci mají dále vliv na nepohodlí mužů o menstruaci mluvit, což je podporováno faktem, že v jejich okolí není

menstruace komunikovaným tématem, a to již od dětství, kdy matky před svými syny svou menstruaci skrývají, jelikož ji vnímají jako ženskou záležitost. Stejně tak se o menstruaci mezi sebou nebaví ani rodiče. Mezi přáteli je pak menstruace pouze předmětem vtipů na partnerky. V partnerském vztahu je komunikace orientovaná především na symptomy spojené s menstruací, nebo je vnímána jako faktor ovlivňující sexuální aktivitu.

Muži komunikují o menstruaci v rámci tří hlavních diskurzů, kterými jsou diskurz biologický, lékařský a sociální. V perspektivě biologického diskurzu je menstruace vnímána jako přirozený proces ženského těla související se schopností ženy počít dítě, kdy muži vnímají cyklus jako nezáviděnou součást ženského života. Lékařský diskurz je s biologickým v těsné blízkosti, kdy jsou ženské dny vnímány jako potvrzení o zdravotní stránce ženy a jakékoli projevy nepravidelnosti důvodem návštěvy lékaře. Nejvýraznějším diskurzem se ukázal diskurz sociální, kdy symptomy menstruace podle mužů narušují sociální interakce žen. Dochází tak k etiketizování ženy jako právě menstrující na základě projevů jejího chování, které je nejčastěji definováno jako podrážděnost, náládovost nebo hádavost. Premenstruační symptomy jsou takto přisuzovány samotné fázi krvácení (která je ale z hormonálního hlediska již fází stabilní), protože se jedná o období, které je pro muže nejnárodněji identifikovatelné. V rovině sociálního diskurzu se navíc menstruace stává nástrojem mužů k zesměšňování žen prostřednictvím „vtipných narážek“. Takto muži posilují patriarchální generovou hierarchii a utvrzují se v dominanci nad ženami, kdy sami sebe vnímají jako nadřazené, jelikož nejsou „otroky“ symptomů menstruace.

Z výše uvedeného vychází také stereotypy, které jsou muži udržovány a posilovány. Mezi nejfrekventovanější stereotyp je přisuzování jakékoli špatné nálady ženy příčinám menstruace, kdy jsou opomíjeny sociální vlivy nebo osobní důvody. Dalším rozšířeným stereotypem je mužské přesvědčení, že se ženy nesmí během menstruace koupat a navštěvovat bazén. Vzhledem k široké

nabídce spolehlivých hygienických produktů je dnes tento názor naprostým přežitkem z dob, kdy měly ženy v oblasti ženských produktů omezené možnosti.

Rozdíly mezi generacemi se ukázaly především ve způsobu, jakým o menstruaci muži komunikují, kdy pro příslušníky generace X je rozhovor na téma menstruace sice nevšední záležitostí, ale zároveň jsou schopni rozhovořit se otevřeněji a jejich názory jsou pozitivnější, což nejspíš souvisí s jejich zkušenostmi nabitými během partnerských vztahů. Pro generaci Y a Z je rozhovor záležitostí spíše nepříjemnou. Dalším rozdílem je typické užívání označení pro menstruaci v jednotlivých generacích, kdy generace X preferuje formální pojmenování *menstruace*, generace Y používá nejčastěji *to* a pro nejmladší generaci je typické slangové označení *krámy*. Dalšími odlišnostmi jsou nejčastější témata o menstruaci na úrovni partnerského vztahu, kdy muži z generací X a Z nejčastěji uváděli, že se s partnerkami baví především o symptomech menstruace, zatímco jedinci z generace Y uváděli, že s partnerkami o ženských dnech nehovoří. Shodně je napříč generacemi pak frekventovaná komunikace o možnosti mít (či nemít) sex v souvislosti s menstruací. V dalších oblastech výzkumu se neukázaly rozdíly mezi generacemi jako výrazné.

Názor na ženské dny jistě ovlivňuje řada faktorů, které nebyly v této práci zohledněny, jako je například vzdělání nebo bydliště. Provedený výzkum každopádně pokládám za relevantní vzhled do mužského chápání menstruace, na jehož základě je možno stavět při dalším zkoumání. Otázky, které prostřednictvím výzkumu vyvstaly, souvisí například s tabuizací menstruace v partnerském vztahu, kdy je otázkou, kdo z partnerů onu tabulaci posiluje, zda situaci ovlivňuje partner nebo sama partnerka, která muže z témat spojených s menstruací záměrně vynechává. V tomto kontextu by bylo vhodné provést výzkum na úrovni partnerského vztahu. Dalšími otázkami je možné ovlivnění názoru prostřednictvím již zmíněných faktorů, které mohou mít vliv na pohled jedince.

Seznam obrázků a grafů

Seznam použitých obrázků

Obrázek 1: *Ochranný pás pro dobu čmýry*

(zdroj: MALÝ, K. *Žena, její krása a život pohlavní: (ženy sebeochrana a pohlavní zdravotní věda)*. Praha: Rudolf Storch, 1916. Str. 47)

Obrázek 2: *Ochranné kalhoty při čmýře*

(zdroj: MALÝ, K. *Žena, její krása a život pohlavní: (ženy sebeochrana a pohlavní zdravotní věda)*. Praha: Rudolf Storch, 1916. Str. 49)

Seznam grafů

Graf 1: *Zdroj seznámení s menstruací*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Graf 2: *Pocity, které v respondentech vyvolává hovor na téma menstruace*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Graf 3: *Frekvence vyhledávání slova menstruace podle Českého národního korpusu*

(zdroj: Český národní korpus)

Graf 4: *Jaké pojmenování menstruace muži používají nejčastěji*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Graf 5: *Jaké pojmenování menstruace používají muži nejčastěji v generacích X, Y a Z*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Graf 6: *Co si o menstruaci myslí přátelé dotazovaných mužů*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Graf 7: *Jak podle mužů ženy menstruace ovlivňuje*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Graf 8: *Témata probíraná v partnerském vztahu*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Graf 9: *Projevy, které muži spojují s menstruací*

(zdroj: vlastní výzkum – online dotazník)

Seznam použité literatury

- ACKSTORM, T., SANDERS, D., LEASK, R., DAVIDSON, D., WARNER, P., BANCROFT, J., *Mood, Sexuality, Hormones, and the Menstrual Cycle. II. Hormone Levels and Their Relationship to the Premenstrual Syndrome*. Psychosomatic Medicine, 1983. roč. 45, č. 6, str. 503 – 507
- ALLPORT, G. W. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.
- ANGIER, N. *Žena - intimní místopis: Woman - an intimate geography*. Brno: Zoner Press, 2006. Encyklopedie moderní ženy. ISBN 80-86815-46-3.
- ARCHER, J., LLOYD, B. *Sex and gender*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University, 2002. ISBN 0-521-63533-0.
- BALON, J. *Sociální teorie a kulturní studia: dva typy interdisciplinárního přístupu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. Sociologický časopis, Vol. 40, No. 1-2.
- BARKER, Ch. *Making Sense of Cultural Studies: Central Problems a Critical Debates*. United States: SAGE Publications Inc, 2002. ISBN 9780761968955.
- BARKER, Ch. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-099-2.
- BAUMAN, Z. *Sociologie*. Praha: Orbis, 1965.
- BENNETTOVÁ, J. *Požehnání, ne prokletí. Průvodce pro matky a jejich dospívající dcery*. Vydání 1. Praha: DharmaGaia, 2014. ISBN: 978-80-7436-048-0.
- BERG, M. van den. *Jak se vzájemně chápat: Generace X, Y, Z*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-247-2139-2.
- BERKUP, S. B. *Working With Generations X And Y In Generation Z Period: Management Of Different Generations In Business Life [online]*. 2014 Mediterranean Journal of Social Sciences, 5 (19), 218–229. Dostupné z: <https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n19p218>
- BLÁHA, J., ČOPÍKOVÁ, A., HORVÁTHOVÁ, P., *Řízení lidských zdrojů. Nové trendy*, Praha: Management Press, 2016. ISBN 978-80-7261-430-1.
- BRIZENDINE, L. *The Female Brain*. Transworld Publishers: 2007. ISBN: 9780553818499.
- BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. (eds.), *Lidová kultura 1-3. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Mladá fronta 2007. ISBN: 9788020417121.
- BROŽOVIČOVÁ, K. *Žena v tradiční kultuře*. Vydání 1. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN: 978-80-210-6583-3.

- BURŠÍKOVÁ, V. *Menstruační cyklus a jeho souvislosti s tělesnými funkcemi a chováním ženy [online]*. Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce RNDr. Miroslav Králík, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/85067/prif_b/cela.pdf
- ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., STRÁNÍKOVÁ, J. (eds.). *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*. Vydání 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN: 80-7194-920-5.
- DELANEY, J., LUPTON M. J., TOTH E. *The Curse: A Cultural History of Menstruation*. New York: The New American Library, 1976. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/74021/PospisilovaM_ZmenyKvality_MM_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- DOUGLAS, M. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014. KULA. ISBN 978-80-87580-91-2.
- ERCHULL, M. „You Will Find Out When the Time Is Right“: *Boys, Men, and Menstruation [online]* in C. Bobel et al. (eds.), *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*, 2020. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-981-15-0614-7_31
- EZZEDINE, HEŘMANSKÝ, NOVOTNÁ, SEIDLOVÁ, ŠTOVÍČKOVÁ, VAŇKOVÁ, nedatováno. *E_Úvod do společenskovedních metod. Etika výzkumu [online]*. Praha: FHS UK. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>
- FAIRCLOUGH, N. *Analysing Discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge, 2003. ISBN 0-203-69707-3.
- FREUD, S. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. Přeložil Ludvík Hošek. Praha: Portál, 2017. Klasici. ISBN 978-80-262-1249-2.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.
- HAPPEN. *Generation Z: The new kids on the block have arrived [online]*. London: Happen Group, 2014. Dostupné z https://gettinggenz.files.wordpress.com/2014/07/happen_genz_new_kids.pdf
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HEŘMANSKÝ, M. ©2009/2010. *E_Úvod do společenskovedních metod. Kvalitativní analýza dat [online]*. Praha: FHS UK.. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>
- CHRISTOU, A. *Žena v českém tradičním obrazu světa – etnolingvistická studie [online]*. Praha, 2018. Dostupné z:

- <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/104813/140071252.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Disertační práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
- JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel* Praha Grada: 2012. ISBN 978-80-247-3679-2
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- JOHNSTON-ROBLEDO, I., CHRISLER, J. C. *The Menstrual Mark: Menstruation as Social Stigma [online]*. 2011 in Sex Roles. 68 (1-2): 9-18. Dostupné z: <file:///C:/Users/Majitel/Downloads/Johnston-RobledoChrisler2011copy.pdf>
- JONÁŠ, J. *Menopauza. Sestra*. [online] 2009, 19(6), 25. ISSN 1210-0404. Dostupné z: <http://www.zdn.cz/clanek/menopauza-429760>
- KANDERT, J. *Žena v jiných kulturních perspektivách*. Sociologický časopis, 1995, roč. 31, č. 1. s. 49-60.
- KANE, S. *Common Characteristics of Generation X Professionals [online]*. 2017. Dostupné z <https://www.thebalance.com/common-characteristics-of-generation-x-professionals-2164682>
- KARSTEN, H. *Ženy – muži: Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X
- KONRÁDOVÁ, V., UHLÍK, J., VAJNER, L. *Funkční histologie*. 2. vydání. Jinončany : H&H, 2000. s. 214-227. ISBN 978-80-86022-80-2.
- KOVAŘČÍKOVÁ, P. A. *Menstruace jako sociokulturní konstrukt [online]*. Praha 2010. Diplomová práce. Pražská vysoká škola psychosociálních studií. Vedoucí práce PhDr. Martin Soukup, Ph.D Dostupné z: http://www.pvpsps.cz/data/2016/12/16/12/kovarcikova_petra_ann_bc_-_2010.pdf
- KRAFT, H. *Tabu: magie a sociální skutečnost*. Praha: Mladá fronta, 2006. Kolumbus. ISBN 80-204-1345-6.
- KŘÍŽKOVÁ, A. *Česká žena v práci a rodině posledního desetiletí*. In MANSFELDOVÁ, Z., TUČEK, M. *Současná česká společnost*. 1. vyd. Sociologický ústav AV ČR, 2002. 381 s. ISBN 80-7330-009-5.
- KULHÁNEK, J. *Pocity prázdnoty a méněcennosti souvisí s aktivitami na sociálních sítích [online]*. 2018. Dostupné z <https://magazin.aktualne.cz/pocity-prazdnoty-a-menecennosti-souvisi-s-aktivitami-na-soci/r~34df583ee1c911e982ef0cc47ab5f122/>
- LAWS, S. *Isuues of blood*. London: Palgrave Macmillan, 1990. ISBN 978-0-333-48234-6.
- LEDVINKOVÁ, P. *Generace X a Y a diverzita na pracovišti. HRForum. [online]*2010. Dostupné z: <http://www.hrforum.cz/generace-x-a-y-a-diverzita-na-pracovisti/>
- LENDEROVÁ, M. *K hříchu i modlitbě*. Vydání 1. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0737-5.

- LENDEROVÁ, M., TINKOVÁ, D., HANULÍK, V. *Tělo mezi medicínou a disciplínou: proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla a tělesnosti v dlouhém 19. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. Česká historie. ISBN 978-80-7422-313-6.
- LÍBALOVÁ, Z. *Psychosomatika v gynekologii*. In ROB, Lukáš (ed.) aj. *Gynekologie*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Galén, 2008.
- MALÝ, K. *Žena, její krása a život pohlavní: (Ženy sebeochrana a pohlavní zdravotní věda)*. Praha: Rudolf Storch, 1916.
- MANNHEIM, K. „*Problém generací*“. Sociální studia 1: 2007.
- MARADA, R. „*Karl Mannheim: Sociologie generací*“. S.118-139. In: ŠUBRT, Jiří. *Historická sociologie: teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 548 s. ISBN 9788073800611.
- MAŘÍKOVÁ, H.: *Proměna rolí muže a ženy v rodině*. In: VĚŠÍNOVÁ-KALIVODOVÁ, E., MAŘÍKOVÁ, H. (eds.). *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 1999, s. 59-67
- McCRINDLE, M. *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations. The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations*. Sydney: University of New South Wales Press: 2014.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy. Populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*. Vydání 1. Praha: Otakar II., 1999. ISBN: 80-86355-03-9.
- NEWTON, V. L.. *Everyday discourses of menstruation: cultural and social perspectives*. London, 2016: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-137-48774-2.
- OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
- PASTOR Z., HOŘČIČKA L. *Menstruace – mýty a realita*. 2000, Gynekolog, č. 9
- PAVLÍK, J. *Základy anatomie a fyziologie [online]*. V Ledči nad Sázavou, 2010. Dostupné z: file:///C:/Users/Majitel/AppData/Local/Temp/Pavl%C3%ADk_Anatomie%20a%20fyziologie%20%C4%8Dlov%C4%9Bka.pdf
- PECHAROVÁ, J. *Menstruace tajná a tajená [online]*. Brno, 2011. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/oirf0/BC.PRACE_PECHAROVA_JITKA_final.pdf
- PEW RESEARCH CENTER, *As Millennials Near 40, They're Approaching Family Life Differently Than Previous Generations [online]*, 2020. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/social->

trends/2020/05/27/as-millennials-near-40-theyre-approaching-family-life-differently-than-previous-generations/

POSPÍŠILOVÁ, M. *Změny kvalita života žen v období ovlivněném menopauzou [online]*. Pardubice, 2019. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Mgr. Markéta Moravcová, Ph.D.

PROCHÁZKOVÁ, K.. „*Dějiny psané krví“ – tabu, trauma a kult menstruace [online]*. 2004. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/dejiny-psane-krvi-tabu-trauma-a-kultmenstruace>

RATISLAVOVÁ, K. *Aplikovaná psychologie porodnictví*. Praha: Reklamní ateliér Area, 2008. ISBN 978-80-254-2186-4.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

RENZETTI, C. M.; CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

RIST, J. M. *Hypatia. Phoenix [online]*. 1965. Dostupné z: <http://jnsilva.ludicum.org/Sherlock/hypatia3.pdf>

ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, 1997, 348 s. ISBN 80-859-6343-4

SMETÁČKOVÁ, I. : *Gender a osobnost člověka*. In: SMETÁČKOVÁ, I., VLKOVÁ, K. *Gender ve škole: Příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Praha: Otevřená společnost, 2005. ISBN 80-903331-2-5, s. 18-25.

STRASSMANN, B. I. *The Biology of Menstruation in Homo Sapiens: Total Lifetime Menses, Fecundity, and Nonsynchrony in a Natural – Fertility Population*. 1997 *Current Anthropology*, roč. 38, č.1

STRAUSS, W., HOWE, N. *Generations: The history of America's future, 1584 to 2069*. 1991 William Morrow Paperbacks

SZYMANSKI, D. M., MOFFITT, L. B., CARR, E. R. 2011 *Sexual Objectification of Woman: Advances to Theory and Research*. In *The Counseling Psychologist [online]*. Sage Publications, Dostupné z: <https://www.apa.org/education-career/ce/sexual-objectification.pdf>

ŠAFRÁNKOVÁ, PAVLÍČKOVÁ, L. *ODSOUZENÍ K MĚNĚCENNOSTI: Kritická diskurzivní analýza návrhů zákonů týkajících se pobytu cizinců na území České republiky [online]*. 2013. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/lisafrankovapavlick-_cda-cizinecke_zakony_1.pdf

ŠIKLOVÁ, J.: *Gender studies a feminismus na univerzitách ve světě a v České republice*. In: VĚŠÍNOVÁ-KALIVODOVÁ, E.; MAŘÍKOVÁ, H. (eds.). *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 1999, s. 9-19.

TOLBIZE, A. *Generational Differences in the workplace [online]*. 2008. Dostupné z:
http://rtc.umn.edu/docs/2_18_Gen_diff_workplace.pdf

VÁŠÁT, P. *Kritická diskurzivní analýza: sociální konstruktivismus v praxi*. Antropoweb. 2008.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., SOLLÁROVÁ, E. ed. *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada, 2019. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5775-9.

WALKER, A. E. *The Menstrual Cycle*. 1. London: Routledge, 1997. ISBN 978-0-415-16330-7.

ZEVALLOS, Z. *Sociology of Gender*. *Othersociologist.com [online]*. The Other Sociologist, 2014.
Dostupné z: <https://othersociologist.com/sociology-of-gender/>

Seznam příloh

Příloha 1. Scénář polostrukturovaného rozhovoru

Příloha 2. Otázky online dotazníku

Příloha 3. Informovaný souhlas

Příloha 1.

SCÉNÁŘ POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

První seznámení s menstruací

- Kdy jste se poprvé setkal s menstruací?
- Mluvili s vámi o menstruaci vaši rodiče?
- Mluvila vaše matka o menstruaci s vaším otcem?
- Jakým způsobem před vámi matka mluvila o menstruaci?
- Jak vaše matka menstruaci prožívala?

Pohled na menstruaci v dospívání

- Učili jste se o procesu menstruace na základní škole?
- Jak spolužáci k menstruaci přistupovali?
- Jak jste nahlížel na menstruaci v dospívání, kdy ve vašem okolí bylo toto téma aktuální?
- Jaký názor na menstruaci panoval mezi vašimi kamarády?

Co je menstruace

- Dokážete mi popsat, co se během menstruace děje?
- Jak myslíte, že ženu období menstruace ovlivňuje?
- Myslíte si, že menstruace ženu omezuje?
- Jaké má menstruace „vedlejší účinky“?
- Jaký máte vztah k ženě (partnerce), která právě menstruuje?

Menstruační tabu

- Jaká jsou podle vás omezení, které má žena během menstruace?
- Jakým činnostem by se měla žena během menstruace vyhnout?

Komunikace ohledně menstruace

- V jakém prostředí je podle vás vhodné mluvit o menstruaci?
- Bavíte se o menstruaci se svými přáteli?
- Bavíte se o menstruaci s partnerkou?
- Jaké emoce ve vás vyvolává situace, kdy se někdo kolem vás o menstruaci baví?
- Jaké emoce ve vás vyvolává situace, kdy se chce někdo o menstruaci bavit s vámi?

Muži a menstruace

- Jak vaši přátelé nejčastěji menstruaci nazývají?
- Jaké pojmenování používáte vy?
- Co si myslíte, že si obecně muži o menstruaci myslí?
- Co si myslíte vy?

Kontakt s menstruací

- Jak nahlížíte na sex během menstruace?
- Máte přehled, jaké hygienické pomůcky ženy používají během menstruace?
- Jaký máte vztah obecně ke krvi?
- Jaký máte názor na menstruační krev?
- Jaký je váš vztah k menstruaci?

Obecné informace

- Jméno / věk / bydliště / práce, studium

Závěr

- Jak jste se během rozhovoru na téma menstruace cítil?

Příloha 2.

OTÁZKY ONLINE DOTAZNÍKU

1. Vzpomenete si, kdy jste se poprvé o menstruaci dozvěděl? Případně jakou první vzpomínku máte s tímto tématem spojenou?
 2. Myslíte si, že ženy menstruace nějakým způsobem ovlivňuje?
 3. Dokážete na ženě poznat, že má právě menstruaci? Pokud ano, popište prosím, podle čeho.
 4. Co si o menstruaci myslí Vaši kamarádi? Souhlasíte s jejich pohledem?
 5. Popište, prosím, negativní a pozitivní stránky menstruace.
 6. O jakých tématech se v souvislosti s menstruací nejčastěji bavíte s partnerkou? (Případně bývalou partnerkou)
 7. Dokázal byste říct, jak často žena menstruuje a jak dlouho?
 8. Jaké pocity ve Vás vyvolává situace, kdy někdo na veřejnosti začne hovořit o menstruaci?
 9. Jaké pojmenování pro menstruaci používáte nejčastěji?
 - Menstruace
 - Měsíčky
 - Krámy
 - Dostat „to“ / Mít „to“
 - Jiné
 10. Jaké hygienické pomůcky používá Vaše partnerka během menstruace? (případně bývalá partnerka)
 - Vložky
 - Tampóny
 - Kalíšek
 - Menstruační kalhotky
 - Nevím
 - Jiné
- 12 – 18: otázky obecného charakteru související s údaji o dotazovaných.

Příloha 3.

INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO ÚČASTNÍKY VÝZKUMU

Byl/a jste osloven/a k účasti na rozhovoru za účelem získání informací pro výzkum k diplomové práci Michaely Dostákové s názvem „*Je to něco jako chlapská rýmička*“: *Mužský názor na ženské dny*. Výzkum probíhá v rámci magisterského studia na Fakultě humanitních studií Karlovy Univerzity v Praze.

Vaše spolupráce na výzkumu je dobrovolná. Účast spočívá v nahrávaném rozhovoru, přičemž Vaše identita zůstane v anonymitě. Vaše odpovědi jsou důvěrné a budou využity pouze pro tento výzkum. Kdykoli můžete odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku a zároveň můžete rozhovor kdykoli v jeho průběhu ukončit.

Svým podpisem potvrzujete souhlas s účastí na výzkumu a dáváte svolení výzkumnici k využití dat získaných rozhovorem k sepsání diplomové práce. Dále souhlasíte se způsobem, kterým bude zachována důvěrnost informací a jak bude chráněna Vaše identita během i po skončení výzkumu.

Podpis potvrzuje Váš souhlas s nahráním rozhovoru a s analýzou výsledného záznamu. Jedna kopie formuláře náleží Vám.

JMÉNO.....

PODPIS.....

DATUM.....